ŞİZOFRENGİ

bütünüyle kuşkudayız

Delilik Üzerine Tartışmalar

Venüs'ün Yumuşak Yerleri

Psikoanalizin Mirası

Yabancılaşma Üzerine

Ben Napoli Radyosu

OCAK 1993 SAYI 6 FİYATI 15.000 TL (KDV DAHİL)

Diyorum ben sizlere
hala kargaşa olmalı ki
bir insanın içinde,
rakseden bir yıldız
getirebilsin dünyaya

F. NIETZSCHE

Şİzofrengİ ***iki ayda bir çıkar****'ma konusunda azmimizi koruduğumuz derginin adıdır.*

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü;
Şizofrengi Yayıncılık Adına Ayşegül Akyapraklı Hanımefendi'dir. Bu saygıdeğer şahsiyet, Beylerbeyi'ndeki yalısında, sallanan sandalyesinde, dizlerinin üstüne örttüğü battaniyesi, altında ayaklarını tırmalayan sevgili kedisiyle birlikte her dergiyi titizlikle inceler. Mozart dinlediği, keman ve çiklet çaldığı kuvvetle muhtemeldir. O bir başkadır.

Yayın Kurulu *(Ayakkabı numaralarına göre).*
Yağmur Taylan (42), Kültegin Ögel (41,5), Fatih Altınöz'den (41) müteşekkildir.
Bu çocukların üçü de psikiyatriyle meşgul olarak günlerini geçirmekte ve günlerin böylelikle hakikaten de geçtiğini hayretle görmektedirler. (Çok enteresandır.)

Şizofrengi, *bir yıl önce herhangi bir nedenle çıkmış bir dergi türüdür.*
İlk sayısı 24 sayfa ve 200 adet fotokopi olarak elden çıktıktan sonra bir daha kendisinden haber alınamamıştır.
Şizofrengi adındaki bu ne idüğü belirlenmemiş dergi bir yıl içinde hızla çoğalarak iki binli sayılara doğru tıpış tıpış tarzında yol almaya başlamıştır.
Dergi bedeninde reklam denen pisliği barındırmadan yaşayabildiğince yaşamaya, baktı olmadı reklamsız bir iç huzuru içinde hakkın rahmetine kavuşmaya niyetlidir.
Şizofrengi okurunu kendi imkanlarıyla bulmakta, bu konuda kendisine yardımcı olan kitabevlerine ve dost ellerine büyük ihtimalle minnet duymaktadır.

Mizanpajı *Yeşim Turbil ve kendilerine Graf diyen biri kısmen, öteki tamamen siyah sakallı (Mustafa Şafak) iki aziz dostumuz tarafından yapılır.*

Dizgide *Hilal Abla,*

Montajda *Balamir Abi,*

Basımda *Yalçın Ofset önemli rolleri paylaşır.*

Şizofrenginin, *size enteresan gelebilir ama, bir de Posta Kutusu vardır.*
187 numaralı, Bakırköy -İstanbul adresli.

Şimdi gelelim 6. sayıya

Televizyonlarından kanal seçmekte sonsuzca özgür ve sonsuzca kumandan insanlar,
Ellerinde para dolu çantalarla ortalarda dolanan köşe döndürücü eski sufiler,
Moda defileleri, estetik ameliyatlar, problematik bir felaket: Temel İçgüdü
Somali'ye gönderilen askerler, milli piyango kuyrukları, paraya tapanlar, fotokopik ve fotokomik "gasteler",
Bryan Ferry ve Tom Waits dinleyince hafif ferahlamalar.
Çürüme. Bir metafor olarak değil hastalık olarak kanser. Radyasyon. Yeni doğan çocuklara kanserler armağan eden politikacılar ve bilim adamları. Biz neleri unuttuk. Bunları da unuturuz kardeşim.
Güneydoğu ve Bosna-Hersek.
Karışık, karmaşık hayatlar, sığınaklar, konuşmalar, tartışmalar.
Ama hala aşk ve umut var bu topraklarda. Aşk oldukça umut da var.
Bunlar derginin dışındakilerdi.

İçindekilere gelince...

İçinde ne var bu sayının?
Ne isterseniz var.
Bir tartışma var. Psikiyatri-Medya ilişkisi üzerine. Katılanlar yine hepsi birbirinden ünlü şahsiyetler. ***Alfa, Beta, Delta ve Omega.***
Bir şiir var. Yazarı çok ünlü.***B.M.*** (Yani B nokta M nokta)
"Son Dakika Filmi"nizi merak ederseniz. ***S.T*** var.
Sonra ***Mustafa Akyol*** var. 12 yaşındaki aziz dostumuz. Kendisi "Ya Sabır" dergisi editörüdür.
Üç yazı daha ***Erdoğan Özmen*** "Duygu/Duygusallık Üzerine", ***Hakan Atalay*** " Psikoanalizin Mirası", ***Yılmaz Öner*** "İdealizm. Yaşama Biçimini Önceden Seçme Özgürlüğü ya da Prodeterminist Diyalektik: İnsanın Kendi Doğasındaki Değişkenliğe Bağımlılığı"
Tek çeviri ***David Cooper***'dan bu sayıda. Banu Büyükkal yaptı. Hayır, şey diye düşündük. Yap üç beş çeviri, bir kaç tane yazı al sağdan soldan, al sana dergi. Halbuki ***Zeynep*** öyle bir yazı yolladı ki Ankara'dan. Onlar alsın, çevirsin.
Serdar Koçak "Ben Napoli Radyosu"yla devam ediyor. Serdar'a dergimiz ebediyen açık.
Psikanaliz Lüks müdür? Çok uzaklardan bir yazı halinde 28 ve 29. sayfalara kondu.
Geçen sayıda "Gitsinler" dedik, bu sayıda "Hala Gitmediler" diyoruz.
Düşünün Venüs'tesiniz ve öyle Dünya'daki gibi görece uzun değil ömrünüz. 11 saniyeniz var yaşanacak. "Venüs'ün Yumuşak Yerleri"ni ***Adnan Özdemir*** yazdı.
Yağmur "Ben Seni Unutmak İçin Sevmedim"le bir filme gitti.
Fatih "Kendinizi Vermeniz Gerekir" diye bir başlığın altına iki sayfa yazı yazdı. (Türlü türlü delilik var.)
Ya sevgili dostlar, bırakalım içindekileri biraz da..
Bu dergiyi Gameda'ya Mameda'ya batırmadan dağıtıyoruz, şimdilik üç büyük şehirde, belirli yerlerde. (İstanbul Beyoğlu'nda Pandora, Mephisto, Kadıköy'de Yeni İskele, Ankara'da Dost ve İletişim, İzmir'de İleri kitabevlerinde.)
Kendi dağıtım kanallarımızı oluşturalım, başka şehirlere de ulaştıralım istiyoruz. Samsun, Adana, Trabzon, Eskişehir ve diğer şehirlerden bizimle irtibat kurmak isteyen olursa
Telefonumuz: 9-1-260 40 00
Dönelim.
Mehmet Şenol "Genesis"i inceledi. Mıncık mıncık etti. "Genesis"in eski albünılerine ulaşmak istiyorsanız ona yazın.
İbo İstanbul'dan şikayetçi. 27. sayfada.
AFP'ye dertli bir meçhul adam bir mektup gönderdi, David Cooper'ı geçer geçmez.
Şizofrengi Sansür Kurulu'na bir mektup atmış bir okuyucumuz.
Haydar Ergülen "Paranoyakların Düşman Olması Üzerine" ile sayfa 46 ve hatta 47 de.
Ve "Başlıksız"la bitiriyoruz.
Bütün aşklara ve aşıklara selam olsun.

Ve tonla teşekkür:
Peykan Gençoğlu, Ercan Kesal, Simitçi Bayram, Banu Büyükkal, Elif Berk, Bülent Pişmişoğlu, Hasan Bölme, Güno Bilger, Talip Özcan, Köfteci Yıldız Abi, Uğur Vardan, Cezmi Ersöz, Yurdaer Altınöz, Durul Taylan, Sigaralarımıza tahammül eden Akciğerlerimiz, Defne Tamar, Figen Şakacı, Fiko'nun Sallanan Sarkacı, Abidin Mephisto.

OMEGA: Şimdi birşey soruluyor, önce halka soruluyor, sonra uzmana soruluyor, televizyonlarda. Mesela beni rahatsız eden bir durum bu. Mesela herhangi bir konu. Hayattan bir konu. O konu da önce mikrofon dolaştırılır, hayatın arasında. İnsanlara sorulur. Daha sonra o hayatın daha üstünde bir yerdeymiş gibi bir adama verilir, adamın altına ismi, kariyeri yazılır. O da sanki çok kendisi üretmiş gibi ya da ne bileyim kendi toplumundan çıkarmış gibi baştan aşağı çeviri metinlere dayanarak uzandığı bilgiyi, bu herhangi bir psikiyatri konusu olabilir Türkiye'de yerleştirilmiş öyle ayakları yere basan bir bilgi yok, böyle bir bilgi dağarcığımız yok. Dolayısıyla o hayatla ilgili soruya adamın tek özelliği olan işte bu bilgiye, dışardaki bilgiye ulaşmış bir kişi olma hüviyetiyle yanıtlar vermeye başlar. Çok şey etmiş bir tarzda, insan böyle davranır şöyle yapar. İşte biz bunları böyle görüyoruz falan. Bir tür spikerlik yapıyor gene yani. Öyle hissediyorum ben mesela izledikçe. Bu noktada böyle bir yerde olmak iyi midir değil midir? Böyle bir ee... bilgi şeyinde, çölünde yani bilgisizliğin bu düzeyinde, bu toplumda hiç bunun peşine düşmeden ruhsal sorunların ne olduklarının, nasıl ifade edildiklerinin baştan aşağı Amerikan ya da başka literatürden elde edilmiş bilgiyle bu toplumun insanlarına bilgi aktarımı.

DELTA: Hayatın her alanına ilişkin sorular geliyor. Psikolojiye ilişkin sorulara belki yanıt verilebilir ama hayatın her alanına ilişkin her şey psikiyatrlara soruluyor. Örneğin bir körfez savaşı çıktı. Saddam'ın şeyi yayınlanıyor.

ALFA: Karakter yapısı

OMEGA: Ya bir de tabi bunu mesela basın talep ediyor bu şeyi, psikiyatrinin bilgisini ama psikiyatrinin bilgisinin ne olduğundan basının kendisinin haberi yok. Dolayısıyla herşey onun içine girebiliyor. Fakat soru yönelttiği uzmanlar da bu benim bilgi alanım dışında bu benim bilgi alanımı kapsamıyor demiyorlar, yanıtlıyorlar. Çünkü bir yerde bu bir alış veriş yani o adamın orada olması bir anlamda kendi reklamı aynı zamanda.

ALFA: Burada bir sorun var. Eskiden bu tür soruları daha genel başka insanlar yanıtlarlarmış. Niye çağımızda böyle bir psikiyatr gözüne ihtiyaç var? Çağımız bu şeyi daha çok kullanma eğiliminde. Sadece bizde değil yurtdışında da böyle. Yani dediğin gibi mesela Saddam'ın kişilik analizi Amerika'da da yapılıyor. Hatta tıp dalları arasında en popülerlerinden biri psikiyatri. Çok iyi para kazanıyorlar. Herkesin bir psikiyatrı var. Psikiyatrlar her konuda ahkam kesiyorlar. Öyle karakter, kişilik analizleri yapılıyor. Neden, bu ihtiyaç, neden.

OMEGA: Bence şey yani, yeni bir ideolojik aygıt olduğu için psikiyat-

ri, yani sonuçta çok daha incelikli bir şey. Öyle eğitim gibi kör gözüm parmağına değil yani eğitimin içeriğinden herkes rahatsız, nasıl olması gerektiğine dair herkes fikir yürütüyor. Yani mesela din, eğitim bunlar hepsi artık çok bildik araçlar ve bunlara karşı çıkılacak noktalar üç aşağı beş yukarı herkesin aklına gelebilecek şeyler. Psikiyatri bunun içine yeni giriyor daha. Çünkü bireyin bilgisi, ruhun bilgisi bu işte yani yeni şeyler imamlar ya da rahipler bunlar aslında ya da yarı mistik şahıslar yani şey... haber verenler yani muammayı, muammanın gizini çözmüş adamlar.

ALFA: Birşey söyleyeceğim pardon, mesela bu sadece medyatik alanlarda değil. Mesela biraz daha bire bire inersek mesela ne oluyor. Hepimizin başına geliyor. İşte bir yerde oturuyoruz hemen psikiyatr olduğunu duyan biri yanına gelerek sana "işte yaa bende şöyle şöyle birşey var ne olabilir bu" yani ve çok global açıklamalar istiyorlar yani anlatabiliyor muyum? Yani yetmiyor açıklamalar işte şu şu olabilir ama iki dakikada herif senin onu anlamanı bütün hayatıyla. Herif bütün hayatını sana sunuyor bir anda o cümleyle, sıkıntı cümlesiyle. Ben sıkılıyorum ya da iki üç gündür kendimi şöyle hissediyorum bu ne olabilir diyerek işte filan diye.

DELTA: Bu şeyle ilişkili olabilir mi yani kişisel ilişkilerin çözülmesi insanların birbirleriyle konuşmalarını giderek azalttı insanlar bireyliklerini ortaya koydukça psikiyatrlara duyulan ihtiyaç giderek artıyor. Bence bununla ilgisi olabilir.

ALFA: Evet.

BETA: Yaa, Heh he

ALFA: Hah hah ha

DELTA: Hah ha

OMEGA: Hah ha

BETA: Merhaba

ALFA: Hah ha

BETA: Şimdi

DELTA: Hah hah ha

BETA: Şimdi. Hah ha. Şimdi bence o her konuda var. Yani psikiyatri çok daha geniş bir alan olduğu için çok geniş bir alan yaa. Şu kütüphanedeki bütün kitapları şey açısından psikiyatri açısından okuyabilirsiniz. Liderlerin analizlerini yapabilirsiniz yani her şeyi her boku yapabilirsiniz. Bir de o Türkiye'nin son zamanlarda yaşadıkları, özel televizyonların özel radyoların çıkmasıyle birlikte az çok garip bir modernizasyon şeyi başladı ya, bence insanlar hafiften kafayı yemeye başladılar yani o yüzden de psikiyatristlere her zamankinden daha çok ihtiyaç var. Teşekkür ederim. Heh he.

OMEGA: yani şey var, talep var aslında, halktan Türkiye'de psikiyatride antipsikiyatri de ithal, yani psikiyatrinin kendisi de psikiyatrinin eleştirisi de ithal, karşı çıktığı, temel aldığı gene orası. Halbuki böyle bir model önermek için bu zemini iyice tartmak lazım. Ama halktan hep böyle bir talep var. Hep bir yol gösterici aranmış, çünkü yani psikiyatr bunun modern toplumdaki en şey örneği.

DELTA: Şimdi sen hep yerel bilgiden yola çıkarak konuşuyorsun ama benim aklıma şey geldi. Psikiyatri sanki geçen on yılların böyle fiziğiy-

Şimdi. Hah ha. Şimdi bence o her konuda var. Yani psikiyatri çok daha geniş bir alan olduğu için çok geniş bir alan yaa. Şu kütüphanedeki bütün kitapları şey açısından psikiyatri açısından okuyabilirsiniz. Liderlerin analizlerini yapabilirsiniz yani her şeyi her boku yapabilirsiniz.

Senin önerdiğin çözüm, bunun bireye özgü yanları, senin kişisel tarihindeki problemlerden yola çıkarak senin başına gelmiş bir durumdur dediğin andan itibaren psikiyatri bir ideolojik aygıt olarak işlev görmeye başlıyor. Çünkü bin tane böyle sosyolojik olgu var, o noktada çözümü öyle kurduğun andan itibaren ona ne yapacaksın o zaman çözüme yönelik bireysel tedavi ya psikoterapi ya farmakoterapi.

miş gibi. Yani ee... örneğin sorumluluk işin içine giriyor, psikiyatrlar açısından baktığında. Mesela atom bombası yapılmış yani elindeki bilgiyi nasıl kullanılacağını düşünmeden ortaya koymuş. Elindeki bilgiyi çok kötü amaçlarla kullanabilmiş. Şimdi psikiyatrlarda da böyle birşey var. Mesela psikiyatrların sorumluluğundan söz edilebilir bu noktada yani bilgiyi ne amaçla kullandığı.

ALFA: Evet. Ben. Şimdi. O ana şey aslında. O, herkesin uzman olduğu alanda ilgili sorulan sorular o uzmanlaşmayla ilgili ama BETA'nın dediği gibi psikiyatri bir sürü şeye kolunu uzatarak, hepsinden daha beter hale gelmiş. Her noktada insanın kendi psikolojisi var veya işte toplumların psikolojisi bilmem neyin, hayvanın psikolojisi bile var, her bokun psikolojisi var. Canlı olan herşeyin psikolojisi var ama senin dediğin gibi psikiyatrinin kullanılabilirliği çok ciddi birşey. Aslında medyada bu adamların söylediği şeyler yanlış değil. Di mi? Yanlış diyebilir misiniz? Fakat saçma, stresin bilmem nesi. Mesela: Stres işte bilmem ne yapar. Yanlış değil ama ne alemi var bütün bunların yani.

OMEGA: Bence tek alemi var. Şimdi şey var. Şimdi stresi alalım mesela. Stres bir televizyon programı olsun ya da gazete yazısı. Şimdi stresi ortaya koyduğun andan itibaren. İşte nedir ilk şeyler. İşte olumsuzlaşan hayat şartları, ekonomik sıkıntılar, bilmem neler, rollerin değişmesi, Türkiye'nin kimlik karmaşası yaşaması stresi büyüttü falan filan. Ondan sonra bir uzmana verilir. Söz stresle başa çıkmanın yolları anlatı-

lır. Yani sorunlar önce olgu düzeyinde belirlenir. Ondan sonra da bu sorunla nasıl başa çıkılabilir. Laf ta bu. Sorun nasıl ortadan kaldırılabilir değil. Sorunla nasıl başa çıkılabilir. Yani bir sorun var. Bu sorundan kaçınılamaz. Bu Allahın emridir. Bu aslında pozitivist anlayışın getirdiği birşey. Bu işte çok daha düzeni pis bir yerinden üreten birşey. Çok daha ince. Sorunlar vardır ama bu sorunlarla başa çıkabilmemiz için birtakım yöntemler vardır. bunun için ya uzmanlara gideceksiniz ya da uzmanların önerdiklerini yapacaksınız.

BETA: Şimdi bu noktada da bence çok önemli psikiyatri. İnsanın ruhunu tedavi etmekle ilgili birşey. Bir iktisatçı bir sosyologdan çok daha farklı psikiyatr sorun çözmek zorunda. Dediğin gibi eskiden din adamlarının yüklendiği işlevleri yüklendiler. Bu adamlardan çözüm isteniyor. Herkes çözüm istiyor. Bu çok da kötü birşey değil aslında. Ama kötüye kullanmamak, kişisel çıkarlarına kullanmamak gibi bir de sorumluluğu var.

OMEGA: Sorumluluğu var evet hem de sıkışmış bir durumda eğer tanımlayıcı psikiyatrinin bir adım dışında duruyorsa.

ALFA: Birşey sorucam, tam bu noktada, yani mesela şimdi hasta bana hastalığının neden olduğunu soruyor tamam mı. Ben şimdi bir sürü şey var ama ortada net birşey yok. Şimdi psikiyatri denen şey hiçbir şeyin nedenini tam olarak bilmiyor. Çünkü çok karışık bir alan. Sosyolojiden çık biyolojide bitir, oradan çık bilmem ne tarihinde bitir. Düşün yani adam sıkıntı çekmeye başlıyor. Geliyor doktor ben niye sıkıntı çekiyorum. Ya sorunun saçmalığına bak. Yani bir yandan saçma bir yandan da adamın böyle birşey sormaya hakkı var sana. Mesela sonuçta kendi bilgimiz yok hakikaten, herkes psikiyatrinin doğa bilimlerine göre elinde çok az gerçek anlamda bilimsel şey olduğunu biliyor, biri öyle diyor, biri böyle diyor, öbürü böyle diyor. Sınıflamalar beş yılda bir değiştiriliyor. Kedi kedidir kardeşim değişmez, adamın elindeki materyeli belli ya da yıldız yıldızdır. Bizim kullandığımız şeylerse farklı. Fakat niçin bütün bunlara rağmen psikiyatrlara bu kadar güç yükleniyor. Ben bunu anlamıyorum. Bunu sadece medyadakilerin bilgisizliğine bağlayamıyorum açıkcası. Yani bu acaba ne bileyim insanların çözümleri kendi dışında aramaları gibi mi? Psikiyatriye bilerek ve isteyerek böyle bir güç yüklendiğini düşünüyorum.

BETA: Ben basit birşey söyleyeceğim. İnsanla en ilgili bilgi alanı, insanı en dolaysız şekilde ilgilendiriyor. Adam bir psikiyatrla karşılaşıyor, o günlerde çok sıkıntılı yani en içinden gelen birşey. Yani ne bileyim ekmeği neden bin liraya alırken bugün binbeşyüz liraya almamızdan çok daha şey bir soru. Yani canı sıkılıyor adamın filan.

OMEGA: Dolaysız gibi ama tam bu noktada bütün dolayımları kapsıyor aslında, psikiyatri kendi başına birey bilimi olamıyor, olamaz.

ALFA: Şöyle bir durum var. Bu adam BETA'nın dediği gibi tamam öyle diyor da niçin bin liradan binbeşyüz liraya çıktı? Belki de bu soruyu sorması engellendiği için psikiyatri. Bin liradan binbeşyüz liraya çıktı diyor. Ona sormuyor niçin binbeşyüz liraya çıktığını gelip psiki-

yatra ben niye sıkılıyorum diye soruyor.

OMEGA: Kesin katılıyorum. Yani sorulacak yerde sorusunu sormuyor psikiyatra geliyor, telafisi o çünkü. Sorulacak sorular orada sorulursa zaten psikiyatri o yüzden bir ideolojik aygıt olarak işlev görüyor, yani sıkıntılar hepsi oraya taşınıyor yani sıkıntılar sıkıntıyı yaratan mekanlarda, basit anlamda sorunlar için söylüyorum bunu, psikozlar için bunu söylemek belki zor ama yani sorunların yaratıldığı ortamda sorunlar çözümlenmediği sürece sonuçta psikiyatri kalıyor. Çünkü on yıldır bir çözülme var, yani insanlar iyice darma duman edildiler. Birey olma, bireylik öne çıkarıldı. Ee bireyi de kimbilir. Sanki birey bilimi psikoloji, psikiyatridir. Bu hakikaten bir yanlış....

ALFA: Eskiden insanlar bu dünya neden böyle diye sorarmış, şimdi var mı bu soruyu soran. Şimdi ben neden böyleyim diyorsun. Yaa ben neden sıkılıyorum. Hatta sıkıntının nedenini bilsen bile e o kadar umutsuz ki, artık istediğin sıkıntının nedenini bilmek de değil istediğin sıkıntının geçmesi yaa tek derdin bu.

BETA: Şöyle de bir durum var ama, bu adam ekmekteki fiyat artışından dolayı sıkıldığını biliyor ama bu nasıl oluyor? Yani adam tabi biliyor o kadar da salak değil. Ekmek binbeşyüz olduğu için sıkıntıda ama o kadar basit birşey değil ki bu ya. İşte bu noktada psikiyatri önemli.

OMEGA: Ama işte ALFA'nın dediği gibi, mesele orada. "Bu sıkıntının mekanizması nedir, doğrusu çok merak ettim" diye gelmiyor psikiyatra, beni bu sıkıntıdan biran önce kurtar, yarın da başka birşey için.

DELTA: Bence psikolojiyi çok fazla sosyolojize etmemek lazım. Yani kendine özgü kuralları olması gereken bir bilim gerçekten. Gerçi insan önce toplumsal bir varlık ama o dolayımı açıklayacak bilim bence psikoloji. Mesela işten atılan insanlardan neden biri bunalıma giriyor da öbürü girmiyor, bunun psikolojik nedenleri olmalı. İşte o zaman insanın kişisel tarihine bakmak lazım, ama medya ilişkisine gelirsek yani medya bence çağımızın problemi olduğu için seyirlik herşeyi kullanıyor. Körfez savaşını kullanıyor, deliliği de kullanıyor. Çok güzel oturup seyrediyoruz. Sanki bizim dışımızdaymış farklı bi-şeymiş gibi.

Eskiden insanlar bu dünya neden böyle diye sorarmış, şimdi var mı bu soruyu soran. Şimdi ben neden böyleyim diyorsun. Yaa ben neden sıkılıyorum. Hatta sıkıntının nedenini bilsen bile e o kadar umutsuz ki, artık istediğin sıkıntının nedenini bilmek de değil istediğin sıkıntının geçmesi yaa tek derdin bu.

BETA: Görsel birşey hakikaten. İlginç bir şey. Neden kullanmasın? Herşeyi kullanıyor medya deliliği neden kullanması yani? Bir değerler sıralaması var, ne bileyim bir aralar savaş başa geçti, delilik gündeme geliyor bazen medya da bunu kullanıyor ya.

OMEGA: Ya benim kastettiğim şey nedenlerine yönelik arayış değil aslında. Nedenlerine yönelik olarak işin sosyolojik yanını kabul etmek durumundayız, diğer yanını da, psikolojik yanını da, yani ben onu yadsıyalım demiyorum. Fakat nedenlerini bulmak, çözümlerine götürmüyor aslında, asıl problem onda zaten. Senin önerdiğin çözüm, bunun bireye özgü yanları, senin kişisel tarihindeki problemlerden yola çıkarak senin başına gelmiş bir durumdur dediğin andan itibaren psikiyatri bir ideolojik aygıt olarak işlev görmeye başlıyor. Çünkü bin tane böyle sosyolojik olgu var, o noktada çözümü öyle kurduğun andan itibaren ona ne yapacaksın o zaman çözüme yönelik bireysel tedavi ya psikoterapi ya farmakoterapi.

ALFA: Çözüm aşamasında mutlak surette birey şeyine bağlanıyor. Yani o arada indirgeniyor.

DELTA: Onun için gerçekten psikolojinin çözümden çok teşhise yönelik bir araç olduğunu kabul ediyorum ama, bu da birşeydir. Psikoloji insanların hayatının her alanını, in-

sanların sistem dışına çıkmaması için kullanılan birşey haline geldi gerçekten.

OMEGA: Sonuçta psikiyatriye bir çözüm önerecek durumda değiliz, sıkıştık. Bir çok meslektaşımız bunu bile hissetmiyor. Bundan da rahatsızız. Fakat bu noktada çözüme giden imkanlardan bir tanesi topluluklarla, alt gruplarla birlikte düşünmek. Böyle düşündüğümüz noktada bu çözümün en güçlü yolu televizyon. Şu anda televizyonda bütün kanallar beş kuruş etmez. Yarın bir tane diyelim beş kuruş eden birşey oldu, diyelim senin baban bir televizyon kanalı açtı, yani güvenilirlik anlamında söylüyorum ve sana dedi ki oğlum, gel burada ne istersen söyle, sen de biliyorsun ki konuşman hiç kesilmeyecek, düşüncelerini istediğin şekilde aktaracaksın, reklam arası girmeyecek. Sen bütün bunları bildiğin noktada daha gene birşey var. Sen bir mesaj yollayacaksın bu mesaj oraya nasıl gidecek, ne kadarı gidecek, senin vurgulamak istediğin noktalar mı öne çıkacak yoksa milletin algılamak istedikleri mi? Yani aşılamazlık burada. Bence en büyük problem bu, o yüzden küçük toplulukların bir adım ötesine çıkmamak lazım.

ALFA: Yani gerçekten aşılamazlık burada. Diyelim psikiyatr soru yanıtlıyor. Televizyonda kalkıp soru soruyorsunuz hem kişisel hem toplumsal tarih ikisi de atlanıyor. Bütün insanların sorunlarına tek bir ortak çözüm. Sanki bütün sorunlar aynı şekilde yaşanıyormuş gibi, ortak çözümler. Televizyonun sadece psikiyatri için değil diğer herşey için

Televizyona çıkıyorsun, elli milyon insana tek bir laf söylüyorsun, bir tek sen söylüyorsun, o insanların hepsi farklı yerlerden sana bakıyorlar. Dolayısıyla böyle bir araç insanları ancak tek bir şekilde dönüştürebilir, onların istediği gibi yani, ancak standartlaştırır, homojenleştirir, güdümler.

de yaptığı bu aslında. Çünkü medyanın özünde bu var. Televizyona çıkıyorsun, elli milyon insana tek bir laf söylüyorsun, bir tek sen söylüyorsun, o insanların hepsi farklı yerlerden sana bakıyorlar. Dolayısıyla böyle bir araç insanları ancak tek bir şekilde dönüştürebilir, onların istediği gibi yani, ancak standartlaştırır, homojenleştirir, güdümler. Başka birşey yapmaz. Kafalara şey enjekte eder yaa başka bir bok yapmaz. Yani mümkün değil. Yardım etmesi mümkün değil. Psikiyatriyi muayene odasından çıkarmak lazım.

OMEGA: Televizyonlara sokmadan tabi. Benim medya psikiyatri ilişkisinde derdim de bu. Bilgi bir şekilde insanlarla paylaşılmadığı sürece bence çok şey kaybediyor. Onun da tek yolu medyasız bir hayat. Yani şey olabilir. Yani mütevazi yerlerde. Pilot bölge mi seçersin, mahalle mi, sağlık ocağı bölgesi mi? Oralarda çalışma programları.

ALFA: Bire-bir ilişki çok önemli, bir insanın kamera önünde hareketleri bile değişiyor, bir insanın ekran arkasından konuşmasıyla yüz yüze konuşması arasında korkunç bir fark var. Bu farkı belki psikoloji açıklayabilir. Hah ha.

BETA: Ben sizin bu tavrınızı destekliyorum aslında.

OMEGA: Bire bir de duyguları yakalamak mümkün, geri bildirim almak Görsel medya hiçbir şekilde bizim derdimize deva olamaz. Hiçbir şekilde iyi medya kötü medya ayırımı yapılamaz.

DELTA: Yani son zamanlarda birlikte hareketliliklere, yani insanların bir araya gelerek birşeyler yapmasına yönelik kaygılar var. Ben bunların aşılması gerektiğine inanıyorum, biz burada bir araya gelip bunu tartışabiliyorsak. Yani bu genişletilebilir, insanlarla ilişki kurulabilir. Medya yoluyla olmaz bu. Mesela bu konuda öneriler var grup tartışmaları var. Mesela on kişi biraraya gelip günlük hayata ilişkin kaygılarını tartışıyorlar.

Ben Napoli Radyosu için hazırlık notları:

1/ Giderek yeniden tüketilebilmesi imkansız hale gelen (getirilen) "kültürel atık" kültürel tüketimin merkezine doğru yol alıyor. (An'a müteallik kültür girdileri artıyor geçmiş içinde bulunduğumuz an'a evrilirken bu çekimle gelecek Şimdiye yaklaşıyor) - Özgürlük istiyoruz Hemen Şimdi! talebinde olduğu gibi

a) Yatay-psişik-sosyal biçimli kendini sürekli parçalayan "yeni" dünya sistemi zamanı imha etmeye hazırlanıyor. Bilgi üretimi ve tüketimi tek bir merkezde toplanmaya ve atomize olmaya aynı anda evriliyor (Zaten başka türlüsü mümkün değil)

b) Önce algının sonra duyumun sonra düşünmenin dinamiklerinin değişeceği zaruretin değil tercihin egemen olacağı bir çağ hızla yaklaşıyor (ve pompalanmış siyasi istek ve aktivitesinin, gündelik tercih olasılıklarını daha çok pay alandan daha az pay alana giderek daha "eşitlikçi" biçimde yaygınlaşarak arttırmasıyla yönetmenin yeniden yönetmenin ve kendini yönetmenin dehşet verici kimyasında bilinemezin alanını darlaştırıyor.

2/ Gündelik ve ütopik taleplerin toptan ve ansızın terki isteminin dolaysız diktatörlük biçimlerine kaçışın doğal zeminini hazırlayacağı ön-kestirimi (bir üst yapı kurum olan siyasetin alanına girmesi dolayısıyla) yansıtılabilir geri alınamaz kültür önermelerinin içindedir.

a) Hayatta kalma insiyakı merkezden marja tüm psişik hareket noktalarında kolayca gözlemlenebilmekte yoketme biçimlerinin tamamına yakınının bu dürtünün merkezinden kurtulamadığı görülebilmektir.
Yaşamak için gerek-şartların neden-şartların arzuların isteklerini taleplerden, tercihlerden nasıl ayırt edileceği sorusunun örneklerle yaygın sorgulanması bizi dünya üzerinde birbirinden farklı insan türlerinin varolduğuna götürebilir. Bu bizi tarihsel kaçışlara yollar. Neresine?

b) Büyük devletlerin yönetim merkezlerinde doğrudan demokrasi talepleri yönetme araçlarını doğrudan tüketenler için planlı bir araştırma konusu oluştururken muhalif aydınlardaki doğrudan demokrasi tutkusunun aynı anda yaşayabilmesi neden hepimize acıklı geliyor sorusuna spontan yanıtlar aramak ve kültürün imhasına karşı kültürel kopuşu önermek neden romantiktir.

Kültürel kopuş nedir.

c) Çok cepheli çok taraflı tarafların bir cephede birbirleri ile savaşırken başka bir cephede birlikte başkasına karşı savaşacakları, yoketmenin en pratik en rahat en şimdiye mazhar bir talep-tüketme haline geleceği öngörüsü pek çabuk eskidi çünkü artık gerçekleşmeye başladı zira insan sistemin atığı haline geldi. Birkez tüketilip hemen atılabilir insan eskiden marjı kapsarken şimdi herşey marjda çünkü artık "özgürüz" Ütopek-(yok)ülke bütün iletişim kanallarında!

3/ Yaşamanın her alanından çekilirken, mevzilerin düzenli terki ve başıbozuk ric'at; sistemin sosyalleşmesini engelleme, dolayısı ile yeniden üretilemez hale getirme, yeniden tüketme metodları hazırlığı ile üretimin toptan ve tedrici kısılmasının birlikte kullanımı, yavaşlamak, durmak, ve hayatın varolabilmek kaygısı taşıyan en temel şartlarını tespit, en mutlak geriye dönüşlerin hayata geçirilmesi toplayıcı klanların teşkilatlanması ve tahakkümün tedrici terki:
Özgürlüğün reddi ve Serbest Kalma Güdüsünün vazgeçilemez başıbozuk bir hak halinde pasif savunulması temelinde eşitsiz ortak yaşama gruplarının hayata geçirilmesi.

✓

Yaşamak istiyorum,bu istek benim gururumu kırıyor, ağzımı kirlenmiş, incir yemiş gibi hissediyorum kendimi, kendi kendine gülmek nedenli oluyor, nedensiz gülmek güzel olur. Otları tanımıyorum, lezzetli olanlarını bilsem onları toplayabilirim, toplamak kolay. Ama oraya kadar yürümek zor. İnsan geri dönmek istiyor. Uykusuzluk fena, insan rüya görüyor yürürken, gerçeği de görüyor bunu ayırtetmeye çalışmak insanı yoruyor, iki zamanlı üç zamanlı yaşanıyor, zamansız kalınca soğuk oluyor, bu böyle. Beynimin bana acı veren bölümlerinin alınması çok insanca birşey olur. İnsanlarla hayvanlar birbirine benzer. Otlar bize benzemez. Onlar hem gerekli hem ihtiyaçlarını kendiliklerinden temin edebiliyorlar. Ben denize bakarım, bakmamı algılıyamam, bu böyledir. Algıladığım zaman denizin öbür tarafına gidip bakacağım. Şiir yazmak güzeldir, söylediğini anlatmazsın kendi başına manası yoktur bu yüzden manadır. Ot gibidir, ihtiyacını kendi karşılar Denizin bir ihtiyacı olduğunu sanmıyorum, olabilir, balıkları merak etmiyorum yosunlar bazen kıyıda oluyor. Herşey halinde güzel o zaman duyduklarım yoğunlaşıyor radyoyu kapatıyorum. Trenyoluna çıkıyorum, istasyonlarda insanlar çirkin, güzel insanlar caddelerde dolaşıyor Arabaların hakları var, trenin yok, güzel insanları görünce tren durur arabalar gelir, ben hep rüyamda raylarda, araba kullanırım, araba kullanmayı bilmediğim halde nasıl kullanıyorum, raylar araba kullanabilir. Trenyolu otlara yakındır. Bunu söyleyemem trenler ot yiyor diyebilirim bu daha doğru olur. Gülerler bana, ben gülmeleri incelemekten hoşlanırım, taklit ettiğim olur, aynısını başaramam. Artık ilaçları kullanmıyacağım kimse etkilerini bilmiyormuş, öğrendim beynini ameliyatla çıkarmışlar o söyledi, kitaba da baktım doğru söylüyor. Ben kitapları severim, içinde birşeyler yazar, kitap en iyi arkadaştır. Yosunlar daha iyidir. Kitap okurken radyo dinlemek gerekir, yosunun kendi sesi vardır. Yosunların orada bir bahçe var parasını ödeyince çay veriyorlar, bazen vermezler, duvarda bir gemi var o gemiye binilmez bu yüzden duvarda bir resim var demek daha doğru oluyor, bazı resimlere fotoğraf deniyor. Böyle olunca üzülüyorum Duvarda bir gemi vardı denilince içine binilemeyeceği zaten anlaşılmıyor mu belki binilir. Bekleyeceğim.

Herkes öyle söylüyor,intihar et.
Benim de aklıma geliyor.
Bu konuda kimse karar veremez.
Ben ölümün ülkesine gittim
orada tesadüfler var irade yok.
Bu benim tarzım,böyle intiharlar
gördüm.Belki başka türlüsü de
oluyordur.

Midem ağrıyor psikolojikmiş böyle söylenince iyileşeceğini sanıyorlar. Ben midemin ağrımasının kimseye zarar vermediğini anlıyorum. Herkes öyle söylüyor, ihntihar et. Benim de aklıma geliyor. Bu konuda kimse karar veremez. Ben ölümün ülkesine gittim orada tesadüfler var irade yok. Bu benim tarzım, böyle intiharlar gördüm. Belki başka türlüsü de oluyordur. Sürekli yaşadığımı hissediyorum şaşkınlık içindeyim. İnsanın aklına hep yeni şeyler geliyor hiçbir yerde duymadığı şeyler bu şaşkınlıktan kurtulduğum zaman televizyonun nasıl çalıştığını öğreneceğim. Birgün televizyonun içine girebilen insanlar olacağını söylemiştim, böyle şeyler oluyormuş, ben, girecekler ve bir daha çıkmayacaklar diyorum başka yerlere gidecekler, güzel insanlar, arabalar, havada uçacaklar. Kamyonlarla toprak getirdiler. Büyük kayalar denize bar yaptılar. Beni almıyorlar ben kayalarda oturuyorum, bakıyorum Onlar sandallara binip uzaklaşıyorlar.

Serdar Koçak
23 Eylül 1992
Dereağzı

DUYGU/DUYGUSALLIK ÜZERİNE

Ve iyilik sonunda baskın verince, seçkin, gerçi ahmaklığını değil, ama ahmaklığının bilincini yitirir.

K.Marx

Yaşadığımız hayatı anlamaya çalışmanın biçimleri nereden baktığımıza bağlı olarak (kendi gerekçelerini de içinde taşıyarak) bir hayli farklı olabiliyor.

John Berger'in söyledikleri şunlar: "Ünlü ekonomi tarihçisi Immanuel Wallerstein'a göre, insanlığın durumu muhtemelen beş yüzyıl önce olduğundan çok daha kötü. Çağımızın yoksulluğu başka hiç bir çağdakine benzemiyor. Geçmişteki yoksulluklar gibi doğal bir kıtlıktan kaynaklanmıyor, zenginler tarafından dünyanın geri kalanına verilen öncelikler listesi sonucunda oluşuyor. Bunun sonucunda ise modern yoksul (bireyler dışında) acınacak bir varlık değil bir süprüntü olarak görülüyor. 20. yüzyılın tüketim ekonomisi dünya tarihinde ilk defa, bir dilencinin hiç bir şeyi çağrıştırmadığı bir kültürü yarattı."

"Eğer insanlar bugün işkencenin bu kadar yaygın olarak yeniden ortaya çıkmasına (hiç ortadan kalkmış mıydı?) şaşıyorlarsa, bu belki de kendilerinin kötülük diye bir şeyin varlığına artık inanmadıklarından ileri geliyordu.... işkencenin karşıtı olarak ilerlemeyi değil iyiliği düşünmemiz gerekir."

İhtiyacını duyduğumuz şey; hanidir akıl/mantık adına bastırmaya, köreltmeye çalıştığımızı duygusallığımızı diriltmek, duygularımızın kendilerine özgü ifade edici niteliklerinin farkına varmak galiba.

Sorunun, anlama dünyamızda onulmaz yaralar açarak, doğru çözümleme yönteminin yaratılan karşıtlıklarla iş görmesi gerektiğine karar kı-

lan pozitivist epistemolojinin duygu ile akıl/mantık arasında temel bir çelişki olduğu bilgisiyle bizi şartlandırmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Duygu ve akıl/mantık süreçleri arasında öngörülen bu ayrım; duyguları titreme, terleme, çarpıntı vb. gibi bir dizi fizyolojik duyuma indirgeyerek; böylece, her türden istenci duygulardan soyutlayıp mantığa/akıla havale ederek temel dayanağına kavuşur. Bir adım ötesi duygunun/duygusallığın anlamsızlığa kilitlenerek berhava edilmesidir.

Pozitivizmin bu düzeyinden bakıldığında: ne duygu-deneyimlerinde kültürel anlam dizgelerinin oynadığı temel rol ne de örneğin somut bir toplumda sıkça dışavurulan duyguların o toplumsal yapının taşıdığı gerilimle olan ilişkisi gereğince anlaşılabilir.

Duygu dışımızdaki dünya tarafından uyandırıldığı ölçüde, o dünya hakkındadır da. Hatta çok özel bir eylem kipi olduğu söylenebilir. Bir eylem kipi olarak kişinin dünyası ile ilişkileri hakkında dile getirdikleriyle (burada farkında olup olmama hali çok kritik olsa da) o dünyanın aktif bir kurucu ögesi olarak belirir.

İŞKENCE-YARGISIZ İNFAZ-KATLİAM SİZDE ÖFKE VE TİKSİNTİ DUYGUSU UYANDIRMIYOR MU?

Bu duyguların anılan füller hakkında aynı anda ifade ettiği şeyin, bu konudaki yargıların oluşumuna katılmayışını düşünebiliyor musunuz! Duyguların politik alanla da hayli karmaşık ve sorunlu bir ilişkisi var sanki. Örneğin ezilen sınıf ve grupların egemen olanlara göre duyguya/duygusallığa daha yakın duruşları, buna karşılık potansiyel olarak taşıdığı yıkıcı güç ve işaret ettiği imkanlara rağmen öfke duygusuna olan uzaklıkları bir hayli çarpıcı. Has bir öfke duygusunun kayda değer bir politik kazanım olabileceği, öfkeyi ezilen sınıf/gruplar için ulaşılabilir/makul bir şey olmaktan çıkarmanın temel bir hakim sınıf yönelimi olmasıyla bir arada düşünüldüğünde; bilinçli ve düzenli olarak var edilen bir öfke reddi işleminin asli bir tabi kılma mekanizması işlevi gördüğü söylenebilir. Tabi kılma ve nitelik kazanma arasındaki temel bir ilişkinin varlığı bu bakımdan önemli: "Yetenekleri belirli bir düzene sokulmuş, belirli bir disipline tabi tutulmuş olanlar belli rolleri üstlenmeye hak kazanır ve üstlenirler... itaat ve nitelik arasındaki bir çelişkinin sonuçları ya muhalefet ve isyan ya da düşük performans ve vazgeçerek çekilmedir" G. Therborn.

Evet, hiç olmazsa biz; akıl ve mantığın duygulara göre egemen ideoloji tarafından görece kolay maniple ve tutsak edilebildiğini unutmadan, duygular bahsinde seçici, düzene koyucu, kısıtlayıcı roller kuşanmayalım. Akıl ve mantığımızın duygularımızı bir inkar işlemine tabi tutmasına izin vermeyelim. Kendi epistemolojimizi konuşurken -duygularımızın ifade edici niteliğinin dilde kurulan akılcı yargılara indirgenemez özelliğini gözeterek- duygular ve bilgi/bilinç arasındaki ilişkiyi de yeniden düşünmeye başlayalım.

Tarihimiz ve şimdimiz bu yeniden düşünmenin gerekleri içinden okunursa görülecektir ki; Ölenlerin ölümü, hiç bir kişisel karşılık hesabı yapılmaksızın tepeden tırnağa duygu ve istenç kesilmenin sonsuz yaşanır kılınmasıyladır biraz da. Unutmayalım. Tam da bu yüzden Onların hikayesi: bütün akıl yürütmelerimizin bir süre sonra tıkanmaya vardığı, somut koşulların bütün verilerini aleyhte gibi göründüğü en çaresiz anlarımızda bile temel politik (duygusal) bağlantılarımıza sadık kalmayı öğretmeye devam ediyor.

Onlara, **AŞK OLSUN...**

Erdoğan Özmen

"İNANÇLARI İNSANLIK İÇİN, GEZEGENİN HER ZAMANKİ KARANLIĞI BOYUNCA UZANAN BİR YOL OLDU"

J. Berger

İhtiyacını duyduğumuz şey; hanidir akıl/mantık adına bastırmaya, köreltmeye çalıştığımızı duygusallığımızı diriltmek, duygularımızın kendilerine özgü ifade edici niteliklerinin farkına varmak galiba.

PSİKOANALİZİN MİRASI

-Hakan Atalay-

Psikiyatri giderek artan bir şekilde tıbbın bir dalı haline geliyor. Dünya çapında egemen psikiyatri uygulamalarını belirleyen Amerikan psikiyatrisi kuramsal olarak yüzyıl öncesinin Kraepelin çağına dönerek psikiyatrik "bozuklukları" sınıflandırmaya çalışır ve bunu yaparken bu bozuklukların oluş nedenlerine atıfta bulunmadığını, "ateorik" olduğunu iddia ederken; pratikte, nedenleri konusunda bir düşüncesi olmadığını söylediği bu bozuklukları tanı ölçütleriyle, ölçeklerle nicelleştirmeye, laboratuar ve istatistik yöntemleriyle biyolojik etkenleri belirlemeye, dahası kliniklerde, nedenlerini bilmediğini söylediği bu bozuklukları biyolojik tedavilerle "iyileştirmeye" uğraşıyor. Psikiyatri gündemindeki bu bir yandan "ateorik", öte yandansa "apaçık biyolojik", ya da "organik" yönelimin karşısına ezeli ruh-madde ikiciliğinin yansıması olarak psişik olanı temsil ettiği düşünülen "dinamik" psikiyatri çıkarılıyor. Dinamik psikiyatriyi Freud'un geliştirdiği psikoanalitik kuram ve yan dalları oluşturuyor. Bu yazı temel olarak bir psikoanaliz eleştirisi denemesidir.

Psikoanalize yönelik eleştirilerin başlıca ikisi üzerinde duracağım. Bunlardan ilki egemen psikiyatrinin iki önemli ayağını oluşturan biyolojik psikiyatriden ve davranışçılardan geliyor. Bu iki yaklaşımın ortak noktası olarak tanımlanabilecek olan ampirik pozitivizme göre, bir kuramın/varsayımın bilimsel olabilmesi için önermelerinin gözlenebilir, denenebilir, ölçülebilir olması gerekiyor. Dışımızda nesnel, gözlemciden bağımsız bir dünya olduğunu ve bu dünyanın ancak gözlem ve deneyle bilinebileceğini varsayan bu anlayış yalnızca biyolojik psikiyatrlar ya da davranışçılar arasında değil, kimi Marksistler arasında da yandaş buluyor. Bu sonuncular Freud'culuğun "okur-yazar küçük burjuvanın sınıfsal özüne çok uygun olduğunu" ve "bilinçaltı denilen, ne olduğu belirlenemeyen ve gözlenemeyen 'şey' in eksantrik işlevleri ve mistik havasıyla doğulu küçük burjuvayı hemen etkisi altına alıverdiğini" söylüyor ve ekliyorlar: "Aslında Freud'culuk psişik çalışmanın deneysel olarak, objektif metodlarla incelenebileceğini reddetmiş, kendine göre subjektif bir teori icat etmiş, uydurmuştur. " (1). Daha çok eski Sovyetlerde süregiden pozitivizmin etkisindeki bu Marksistlerin Freud'un "öznel" kuramının karşısına çıkardıkları "bilimsel" psikolojinin Pavlov'u aşamamış olduğu görülüyor. Bunu, "mistisizme, metafiziğe karşı duran, bilimsel psikolojinin fizyolojik-maddi yapısını ortaya çıkartmış bulunan Pavlov" ya da " 'bilimsel' psikoloji Pavlov temeline dayanmakta" diyerek ifade ediyorlar (2).

Bu görüşlerin ortak noktasını oluşturan ampirik pozitivizmin bilime bakışı, 19. yüzyıl mekanik maddeciliğinden öteye geçememiştir. Oysa bilim felsefesinde kuantum fiziğiyle birlikte ortaya çıkan gelişmeler, bilimin, gözlemciden bağımsız, nesnel olarak incelenebilecek bir maddi dünya varsayımını sarsmış, bilimin ezeli ve ebedi ilkeleri bulunduğu iddiasını olanaksızlaştırmıştır.
O zaman herhangi bir olguyu incelemek için niçin şu ya da bu deneyin yapılması gerektiği ve deneyin değişkenlerini niçin şu ya da bu şekilde belirlendiği sorusu, bilimin ancak uzlaşımsal ve değişebilen kuralları olduğunun söylenebileceğini ortaya çıkarmıştır. Dahası, çok küçük parçacıkların incelenmesi öyle bir aşamaya ulaşmıştır ki, yapılacak her deney/gözlem, o parçacığın niteliğinde bir değişime yol açmakta, bu da gözlemciden bir nesnel dünya incelemesinin mümkün olduğu varsayımını çürütmektedir. Ampirik pozitivizm bu noktada tıkanmıştır.

Aslında pozitivist bilim felsefesinin temel yönelimi yalnızca olguların "deneysel olarak, objektif metodlarla" incelenmesi gerektiği değil, dışımızdaki dünyanın belli yasaları olduğu ve bu yasaların nesnel olarak incelenebileceği varsayımıdır. Bunun ancak deney yoluyla, yani gözlenebilir, ölçülebilir, yinelenebilir yöntemlerle yapılabileceğini söyleyen ampirik pozitivizmin karşısında, deneyin yeterli olmadığını ve akılla ('rasyo' ile) desteklenmesi gerektiğini savunan mantıkçı pozitivizmi görüyoruz. Nitekim pozitivizm "dini" nin kurucusu ve toplumbilimci A. Comte toplumsal olguları deneyle değil, rasyo ile (rasyonel olarak) açıklamaya çalışmıştır. İnsani bilimler sözkonusu olduğunda pozitivizmin rasyonalist bir hal alması kaçınılmazdır. Toplumbilim, iktisat, antropoloji ya

da psikolojinin olguları yinelenemez ve bu nedenle denenemez bir niteliğe sahiptirler. Böyle bakıldığında psikoanalizin ölçülebilir, nesnel yöntemler kullanmadığı için bilimsel olmadığı iddiası, pozitivizm için bile havada kalmaktadır. Bütün bu nedenlerle, bilimsel bir psikoanaliz eleştirisinin başlıca ipuçlarının akılla deneyi, ruhla maddeyi, biyolojik olanla psişik olanı karşı karşıya koyan pozitivizmde değil, karşıtların birliğini ve gelişmenin karşıtların mücadelesinden doğduğunu savunan diyalektik yöntemde bulunabileceğini düşünüyorum.

Freud'un "derinlik" psikolojisinin mitolojik bir dil kullandığı doğrudur. Kendisinin de "metapsikoloji" adını verdiği ve insanın ruhsal yapısını açıklamaya yönelik id/ego/süperego, Eros/Tanatos, Ödipus/Elektra kompleksi vb. terimlerin fazla "öznel", bilimdışı olduğu ve gerçek yaşamda (?) karşılıklarının bulunmadığı söylenebilir. İnsanlık tarihinin başlangıcını oğulların babaya isyanının sonucu olarak açıklamanın ve uygarlık tarihini içgüdülerin baskılanmasının tarihine indirgemenin de iler tutar yanı olmadığı kabul edilebilir. O halde Freud'un Marksistler tarafından bile "bilimsel psikolojinin öncülerinden biri olarak hatırlanması ve onurlandırılmasının" nedeni nedir?

İnsani bilimler sözkonusu olduğunda pozitivizmin rasyonalist bir hal alması kaçınılmazdır. Toplumbilim, iktisat, antropoloji ya da psikolojinin olguları yinelenemez ve bu nedenle denenemez bir niteliğe sahiptirler.

Bu sorunun yanıtı, psikoanalizin bireysel öykünün/tarihin önemine ve bilinçdışına ilişkin bulgularında aranmalıdır. İnsanlığın geleceğini binlerce yıllık öyküsüyle geçmişten ve bugünden çıkarsayan, bugünün geçmiş olmaksızın anlaşılamayacağını öğreten Marksizmin, tek tek insanların davranışlarının hem o insanların bireysel öyküleri, hem de o öykülerin geçtiği çevre bilinmeden anlaşılamayacağını söyleyen psikoanalizi tümüyle yoksayması beklenemez. Psikoanalize göre bu bireysel öykü "küçük ilkel varlığın birkaç yıl içinde uygar insanoğluna dönüşmesi, uygarlık gelişiminin o alabildiğine uzun yolunu adeta başdöndürücü bir hızla geride bırakması" nın öyküsüdür (3). Bu öykünün geçtiği çevrenin de yine o birkaç yıl içinde çocuğun hemen bütün etkileşimlerini belirleyen aile olması hiç de şaşırtıcı değildir. Üstelik, toplumsal ilişkilerin tek tek insanların ruhsal yapılarını etkilediği yerin, bu toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği ve o ilkel varlık tarafından içselleştirildiği aile ortamı olduğunu bulan ve varolan toplumsal bilinç biçimlerinin nasıl aileden geçerek kişilerin ruhsal yapılarının bir parçası haline geldiğini gösteren de psikoanaliz olmuştur.

Bilinçdışı da bireysel tarihle bağlantılı olarak ve insanlığın milyonlarca yıllık evriminin ürünü olan biyolojik yapı, yine insanlığın binlerce yıllık mücadelesinin mirası olan toplumsal kültür ve o bireyin çok erken dönemlerde yaşayıp da biyolojik yapısının (içgüdüler dahil) çevreyle etkileşimi sonucu ortaya çıkmış, ama unutulmuş/bastırılmış deneyimleri bağlamında anlaşılmalıdır. Bilinçdışını ne olduğu belirlenemeyen ve gözlenemeyen bir "şey" olarak görüp bilince tapanlar gibi "bilinçdışını reddetmekten kaçınmalıyız." Çünkü yalnızca "bilinci kabullenenler o anki deneyimin içinde hapsolmuşlardır ve daha zengin bir bilinçliliğe ilerleyemezler; tıpkı bugün geçmişi tarih diye görmezden gelenlerin daha zengin bir geleceği kavrayamadıkları gibi" (4). İşte psikoanalizin katkısı da buradadır: İnsanların belli bir anda niçin şu ya da bu şekilde davrandıklarını anlamaya çalışanların, hele de insanlığa daha özgür bir gelecek vaadiyle ortaya çıkmışlarsa, "çağlar boyu süren evrimin yoğun deneyimini taşıyan, bilge bilinçdışı' nı gözardı etmemeleri gerektiğini, geçmişin gizilgüçlerini ve ayakbağlarını tanıyarak bilince taşımanın ve onu böylece bütünleştirmenin özgürleşme olanaklarını genişlettiğini göstermiştir.

Ancak sorun, tek tek bireylerin, yine tek tek bir takım omnipotan terapistlere giderek ve duygularının aktarımı yoluyla kendilerini tanımaları ve özgürleşmelerinin ne kadar mümkün olduğudur. Bu tür çabaların da ortaya çıkardığı gibi, psikoloji insanı -dolayısıyla kendimizi- anlamada çok önemli ve kendi kurallarına sahip bir alan olmakla birlikte, kendisini göstereceği ve bulgularını doğrulayacağı daha bütünsel bir alana gereksinimi vardır. Toplumsal bir varlık olarak insanın anlaşılması ve değiştirilmesi sürecinde kendi kurallarını kabul ettiren bu alan toplumbilimdir.

Sonuç olarak, ruhsal yapının bilinçli ve bilinçdışı yönleri arasındaki uyumsuzluk, insan davranışlarının anlaşılmasında bireysel tarihin önemi gibi konulardaki bulgularından ötürü "Freud'a çok şey borçluyuz; ancak bizi iyileştiremez, çünkü bize o ilk gerçeği, yani kendimizi değiştirmek için dünyayı değiştirmemiz gerektiği gerçeğini bile öğretemez" (5).

DİPNOTLAR:

(1) Yavuz Tümer: Türkiye'de Psikoloji Eğitimi Çıkmazı. Bilim ve Sanat; Ekim (10), 33-35, 1981
(2) agy.
(3) S. Freud: Kitle Psikolojisi ve Psikoanaliz üzerine. Cem yayınevi, İstanbul, 1990
(4) Christopher Caudwell: Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler. I. cilt. Metis Yayınları, İstanbul, 1982
(5) agy.

İDEALİZM: YAŞAMA BİÇİMİNİ ÖNCEDEN SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜ YA DA PRODETERMİNİST DİYALEKTİK: İNSANIN KENDİ DOĞASINDAKİ DEĞİŞKENLİĞE BAĞIMLILIĞI

YILMAZ ÖNER

İnsan, doğasının kendisiyle ne derece özdeştir veya insanın doğası ne ölçüde değişir? Bu, ancak olasılıkçı (probabilist) determinizm çerçevesinde açıklığa kavuşan ve çözülebilen bir sorun. Biliyoruz ki insanın yaşamının her anında karar-verme veya seçim yapma özelliği var, yani reaksiyon gösterme özelliği. Ama insanın, içine doğduğu çevrenin sunduğu olanaklar karşısında kendi yaşam biçimini daha yaşamışlığının öncesinde baştan seçme olanaklılığı ve bu seçimde rol oynayabilecek model sorunu da var. Olanak seçiminin soyut bir özgürlük çerçevesinde yapılabildiğini, zorlayıcı olmadığını varsayarsak sorun elbette idealizmin sorunu oluyor ki bu yönde, bir sanatçı örneğiyle başlıyalım:

Robert Musil (1880-1942)
Klagenfurt/Avusturya'da dünyaya gelen Musil, devlet sınavını başarıyla verdiği mühendislik öğreniminden sonra Stuttgart Yüksek Mühendis Okulu'nda asistanlığa başladı, ama bu kadarcık bir eğitimle yetinmedi Musil. Felsefe ve ruhbilim öğrenmek üzere ikinci bir eğitimi de göze aldı. Bu eğitim yıllarını Mach'ın öğretilerini değerlendirmeye katkı adlı teziyle kapadı. Bu intellektüel çabalara girişmeden önce, daha Stuttgart'taki asistanlık deneyimi sırasında başladığı romanını Musil 1906'da tamamladı: " Öğrenci Törless'in Aklının Karışması". Onun yazar olarak ortaya koyduğu daha bu ilk eserinde bile matematik önemli bir rol oynuyor. Gerçekten de matematik, onun bütün yaratı dönemlerinde ağırlığını hep koruyagelmiştir. Bu süreçin başlıca durakları 1916'da kaleme aldığı "Matematik İnsanı" ile onun başyapıtı sayılan "Özelliksiz Adam" dır.
Musil'in yürüdüğü ilgi alanları boyunca geçirdiği dönüşüm gözden kaçmaz. Somut matematik, canlandırdığı Törless tipinin kişiliğinde matematiğin niteliğine yönelik tartışmaların konusu olur. 1916'da yazdığı bir makalede matematiğin çağımız ve kültürümüz açısından taşıdığı anlamı çözümlemeye çalışır. Onun büyük romanı "Özelliksiz Adam" ise sonunda bir yaşam biçimi olarak matematiğin savunucusu rolünü yüklenir. Yaşanılan dünyada insana biçim veren bir güçtür matematik.
"Öğrenci Törless'in Aklının Karışması"nda Musil erkek yatılı okulunda delikanlının karşılaştığı sorunsalları ve akılcılığın ruhsal bunalımlarını sergilemektedir. Törless, arkadaşları Beineberg ve Reitling ile amaçlı bir yakınlık kurar. Bu arkadaş üçlüsü, başka bir arkadaşları olan Basini'ye, ergenlik çağında insana işkence veren bütün oyunları uygulayarak etmediklerini bırakmazlar. Zavallı Basini'nin katlanmak zorunda kaldığı ve içine düştüğü ruhsal bunalımlar eserde tüm ayrıntılarına kadar anlatılır. Öyle ki okuyucu artık çektirilen bu acıların ne demek olduğunu anlamaktadır, ama romanda birdenbire yalın ve yumuşak bir dönüşümle karşılaşılır: Azap çeken ve acılara katlanan Törless'in kendisidir ve onu bunalıma sürükleyen öğrenci arkadaşları de-

ğil, matematiğin kendisidir. Törless, matematik dersinde sanal sayıları tanımıştır, daha doğrusu "eksi bir'in kare kökünü". Sanal sayıların varlığı ve oynadıkları rol Törless'e öylesine acı vermektedir ki gelişme çağının daha başlarında tam bir ruhsal bunalıma düşer. Ona kimse ne destek verir ne de yardım elini uzatır, aklını çökerten ruhsal işkence daha da artar. Arkadaşı Beineberg'in bu tür sorunları kendine dert edindiği yoktur (Öğrenci Törless'in Aklının Karışması, Reinbek, 1960): " İnsan insaflı olacak olsa ortada matematik de olmaz". Çaresizlik içindedir Törless ve matematik öğretmenine başvurur. Ne var ki öğretmen, Törless'in gereksindiği önbilgilerin eksikliğine değinir sadece ve kendisine yöneltilen sorulara cevap verecek vakti olmadığından yakınır. Burada matematik çerçevesinde getirilen sorular Musil'i yaşamının sonuna kadar uğraştırmıştı: Gerçeklik nedir, özellikle matematik açısından, sonra da genelde nedir gerçeklik? Gerçek yaşam ya da yaşamın gerçekliği nedir?

Musil'in bu sorulara matematiğin geliştirdiği düşünce yoluyla yanıt aradığı anlaşılıyor. "Matematik İnsanı" bu soruları cevaplamaya çalışırken matematiğe bir anahtar rolü yüklüyor (R. Musil, Reinbek, 1978): " Çünkü matematiğin öncüleri belli temellerden yola çıkarken bunlardan bir takım alanlarda yararlanabilmeyi tasarlıyorlardı. Amaçları buydu. Bu tasarımlardan bir takım uslamlamalara ve hesaplama tekniklerine ulaştılar. Yeni yeni sonuçlara varmak için bunlara fizikçiler sahip çıktı ve sonunda teknisyenler çıktı ortaya. Çoğu sadece onların elde ettikleri sonuçları bu kez kendi ellerine alıp üzerlerine yeni hesaplar oturttular ki makineler böyle yaratıldı. Ve her şey güzelce yerine oturduktan sonra matematikçiler geldiler birdenbire, en ince ayrıntısına kadar her şeyi düşünüp taşınan matematikçiler ve dediler ki daha meselenin temellerinde oturmayan bir şeyler var! Gerçekten de yapının en derindeki temellerine baktılar ve gördüler ki bina tümüyle havada duruyor, ama makineler çalışıyordu. Bu durumda kabul etmek gerekir ki tüm var-olmaklığımız ortada sopsoluk bir hayal gibi görünüyor. Aslında var-oluşu temeldeki bir yanlışlığın üzerinde yaşıyoruz. Bu yanlışlık olmasa var-olmamız da mümkün değil. Bugün matematikçinin yaşadığı duygular kadar fantastik duygulara kapılmanın imkanı yoktur" Ve biraz sonra Musil matematikçi üstüne şu söylemle konuşur: "Onlar, aklının ruhuyla yaşayan ve geleceğin yaklaşan insanına benziyorlar."

Evet, matematiğin derinde sorunsallarla dolu temellerine bakıldığında, bizim yaşamı da bir yanlışlığın temel taşları üzerinde kurduğumuzu vurguluyor Musil. Bilimin varsayımlara dayanarak kurulmuş olduğu anlayışının, daha antik çağda oluşan bu anlayışın modern çağımıza has başka bir söylem biçimidir Musil'in söyledikleri. Ama o buradan yaşamın da varsayımlar, daha doğrusu yaşamışlıktan --deneyimden-- önce kısacası a priori olarak yapılan varsayım-tercihleri üzerine oturtulduğu anlayışına varır.

Şu var ki, "var" "saymak" --ki bu yüzyılın başlarında matematiğin temelleri konusunda patlak veren bunalımın açıkça yansıttığı gibi-- rizikosuz da olmuyor. Yanlışlığa düşmeden veya düşme tehlikesi olmadan hangi şeyi var-saymanın imkanı vardır ki?

Bilimin ve Musil'in idealizmi açısından, genelde insan yaşamı, ancak deneyim-öncesi (a priori) alınmış kararlar, bu arada "tasarlamasına kurgular" sayesinde mümkündür: Matematik ise bu idealist anlayışın açıkca ortaya çıktığı bir bilimdir. Tasarlıyarak, varsayımlar yapılarak kurgulanan bir dünya, tasarımlar ve onların ilişkileri üzerine oturtulan ve böylelikle bilincin --Musil'e kalırsa sadece deneyim-öncesinde-- oluşturduğu bir doku, üstelik zaman zaman cinnet örümceğinin bilinç-altında kıvranırken ya da esin perisinin coşkuyla dans ederken ördüğü bir ağ. İşte örülen bu ağ dokusudur ki Musil için, 20.yüzyıla uygun düşen bir yaşama biçimine yön veriyor. Yaşam bu nazik dokunun telleri üstünde soluk alıp veriyor, bu salt ilişkiler dokusunun aslında varsayımlardan yola çıkarak kurgulanmış bir doku olmasından çoşku duyuyor.... Musil yaşamın gerçekliğini değil, gerçeğini yani gerçekliğe uyabilirliğini yalnızca mantıkçı-aklın (Ratio'nun) kurgularından üretiyor! Zaten karmaşık bir şeyi işimize gelmeyen pürüzlerinden damıtarak veya ayıklıyarak soyutlamak böylesine bir aklı tanımlayan işlerden değil midir?

Belli bir problemler kümesine yönelik bir grup kurgular (dolayısıyla bunların dayandığı varsayımlar) düşünün. Bu varsayımlar grubu, 2 ci bir problemler kümesine yönelik başka bir varsayımlar gurubuna denk düşüyorsa, 1 ci grup varsayımlar ile 2 ci gurup varsayımlar birbirleriyle tutarlı bir Bütün meydana getiriyorlar. İşte böylelikle ortaya çıkan grupların Bütünü ile çelişmeyen başka bir gruplar Bütünü bir arada matematiğin temel yapısını oluşturmaktadır.

Şimdi birbiriyle çelişmeyen varsayımlardan oluşturulan böyle bir Bütün'ü, bilincin, kurgulamalarımızın güvenilir bir temeli (matematiğin temeli) olarak uyguladığını, kısacası bütün'ün bilinçte aynen-yeniden-üretildiğini düşünün! Düşüncenin ya da aklın yaratabileceği kurgular açısından bilincin aradığı da güvenilirlik değil midir? Başka bir deyişle, böyle bir Varsayımlar Bütünü'nün bilinçte --kendisine gerek duyulduğu her seferinde-- aynen yeniden -üretilebilir olması, kısacası durmadan ve aynen yeniden-üretilebilir olması (o bütünü oluşturan varsayımların birbirlerine çelme takamaması, çelişmemesi yüzünden) doğrulanma'sı demek değil midir? İşte Ratio (Mantıkçı-Akıl) da bilincin bu aynen-yeniden-üretme alışkanlığıdır, yani Doğrulama alışkanlığı! Bu alışkanlıktır ki düşüncenin güvenilirlik ilkesi'ni, yani Matematik'i yaratmak-

Gerçeklik nedir, özellikle matematik açısından, sonra da genelde nedir gerçeklik? Gerçek yaşam ya da yaşamın gerçekliği nedir?

İlerdeki bütün yaşam olası çözümler arasında daha baştan yapılan bir seçimle programlanmış, insan böylece yaşamı geleceğe doğru baştaki olası veya alternatif, ama ideal bir model doğrultusunda kaskatı yürümeye mahkum edilmiştir!

tadır (Bak Bilinçaltından Aklın ruhuna ulaşmak, Anahtar Yay. 992). Ne var ki belli bir varsayım grubuyla çelişen ya da bağdaşmayan başka varsayımlar ve varsayım grupları bu kez aynı problemler kümesinin çözümüne yönelik --kendi aralarında çelişmeyip bağdaşabildikleri sürece-- farklı, yani alternatif bir varsayım grubu rolünü oynayabilir. Önceki gruptan farklı böyle başka bir grup yaratmanın imkanı vardır. İşte varsayım grupları (yani kendi içinde birbiriyle çelişmeyen varsayımlara sahip farklı varsayım grupları) arasındaki bu bağdaşmazlık (bağımsızlık) aynı problemler kümesinin çözümünde alternatif ya da farklı bir yöntemi uygulayabilmenin olası olduğunu göstermektedir.

İşte insanın kendi varlığını yaşatmak veya yaşamak için bulduğu bir çözüm ya da yola çıktığı varsayım da Mutlak --yani bir tek varsayımlar grubuna bağlı-- olamıyorsa bundan bu olasılıktan dolayı olamıyor, kısacası varsayım gruplarının alternatifliliği yüzünden! Çözümün ya da varsayım-gruplarının alternatifleri her zaman var. Dolayısıyla insanın kendi yaşamsal varlığı (Dasein)da yön vermek için yola çıktığı yaşamsal varsayım-gruplarının her biri olası bir çözümdür.

Ama Musil'in matematik düşüncesinden esinlendiği olası çözümler statik çözümlerdir ki bu da onun idealizminden, deneyim-öncesi hayalperest düşüncesinden kaynaklanıyor. Neden? Çünkü statik çözüm derken bir defalık bir çözümü anlıyoruz. Bu, sanki insan yaşam süreci içinde hiç bir etki altında kalmayıp zamanla hiç değişmiyecekmiş gibi daha baştan ideal olarak ezbere kurgulanmış, belli varsayımlara önceden dayandırılmış bir çözümdür: İlerdeki bütün yaşam olası çözümler arasında daha baştan yapılan bir seçimle programlanmış, insan böylece yaşamı geleceğe doğru baştaki olası veya alternatif, ama ideal bir model doğrultusunda kaskatı yürümeye mahkum edilmiştir! Ama başta yola çıkılan varsayım-grubunun alternatifleri bile olsa, yani "Seçilen yolun ya da varsayımların doğruluğu bir ütopyadır" (Musil) olsa bile, hangi grubu seçersek seçelim bir daha o grubun dayandığı mantıktan --yani çelişmezlik ilkelerinden-- dışarı çıkılamaz: İnsan başta bir kez bağlandığı, ilkelerine tutunduğu bu gruptan onun alternatifi olan başka bir gruba sıçrayamaz. Çünkü artık çok geçtir, o zaman ilk varsayım grubuna göre mantıksız ya da onunla çelişen başka bir yol seçilmiş, insan eskiyle veya öncekiyle bağlantılarını koparmış olacaktır. Oysa insan kendi hayatıyla oynayamaz?! Musil'in idealizmi demek istiyor ki, insan, hayatında bir yol seçecekse bu kesin bir yol olmalıdır, ilerde değiştirilmesi mümkün olmayan bir yol. Gerçi Musil "Yaşam yolunun kesinliği ya da doğruluğu bir ütopyadır" demek istiyor, ama bununla insana bir defalık bir seçim hakkı tanıyor, ilerde yaşam süreci içinde insanın bırakılacağı yaşamsal bir seçim arifesinde ona artık alternatif bir yol seçme özgürlüğü bırakmıyor. Çünkü ne yapıyor: İnsanın seçebileceği alternatif yollar vardır (yani yolun kesin ya da bir tek veya mutlak olduğuna güvenmek bir ütopyadır), ama .... bu alternatifler sadece bir defa, o da yaşamın belli bir döneminde, örneğin en başta verilmiştir diyor. Sanki insanın hayatında nesnel olarak seçmek, karar vermek zorunda kaldığı dönem bir tek'tir ya da onu karar vermeye iten nedenler aslında değişken ve nesnel değil, sadece hayatında ilk ve son kez duyduğu öznel kaygılardır.

Hayatın belli bir döneminde yapılan her yaşamsal seçim böylece sanki Kader'in o dönemde önceden çekilen bir fotografı gibidir. Oysa nesnel koşulların zorladığı bir seçim dinamik çözüm sürecinde karşılaşılabilecek tehdit ve bunların yarattığı risklere bağlıdır ve bunlara bağlı olarak değişen bir seçimdir, kaderin önceden çekilen ve seçilen bir fotografı bu yüzden değildir. İnsanın, yaşama biçimi sorununa getireceği çözüm ya da çözümünü dayandıracağı varsayımlar-grubu neden dinamik olmak zorundadır? Çünkü dinamik çözüm, zamanla yaşanacaklara açık bir süreçte karşılaşılacak tehdit ve uğranacak Arıza'lara katlanarak, onlarla bütünleşerek, arızaları her seferinde benimseyip içselleştirerek biçimlenmeye açık bir seçimdir: Her arızayı, insanın yaşamını dayadığı bir önceki varsayımla çelişen yeni bir varsayım veya yeni bir seçim nedeni olarak kabul edip değişerek biçimlenmeye açık bir seçim.

İnsanın (yaşamsal varlığın) yaşamak için kendine bulup karar verdiği Statik Çözüm-ki Musil'in anladığı da budur-- insanın doğasının katı bir cisim gibi görmekten yola çıkar. Bu

İnsanın, yaşama biçimi sorununa getireceği çözüm ya da çözümünü dayandıracağı varsayımlar- grubu neden dinamik olmak zorundadır?

varlık sanki gelecekte başka hiç bir kıvama giremiyecek kadar donmuş ve katıdır, kendini-yeniden-üretemez. Başka bir deyişle onun Kader'i vardır, yani geleceği "klasik determinizme uygun biçimde" önceden, ama bir defaya, başta nasıl üretildi veya koşullandıysa o duruma mahsus olmak üzere --sanki doğuştan-- çizilmiş, belirlenmiştir. Geleceğinin adeta önceden fotografı çekilmiştir. İnsanın, kendi yaşam geleceğinin bir fotograf gibi önüne koyulabileceğine, kısacası klasik determinizme olan inancı onda Tanrı denen bir kuruntu yaratıyor.

Dinamik, yani yaşam sürecinin beklenmeyen her anında ortaya konula-

bilecek seçim veya çözüm, insanın doğasına bakarken onu gelecekte karşılaşabileceği risklerin yol açacağı Olasılık'a, dayandığı varsayımların Aksamazlık (Güvenilirlik) Olasılığına bağlı olarak yaşayabilen, ayakta durabilen bir kuantik madde olarak görür. Dayanılan veya yola çıkılan varsayım-grubu hayatta risklerle yüzyüze gelindiği çok önemli bir dönemin öncesindeki, ama risk yarattığı yaşamın akışında bir arızaya yol açtığı için arıza sonrasında seçilen yeni varsayımlarla çelişen ya da aksayan bir varsayım-grubudur. Seçilen yeni varsayımlar önceki önemli döneme -dönemin varsayımlarına-- göre bir Aksama sayılır ya da önceki varsayımların güvenilirliğinin yıkımı. O bakımdan yola çıkılan varsayımlarda diretmek hayatta önemli veya kritik dönemlerin başgösterme imkanını önceden inkar etmek, kaderin önceden belirleyiciliğina körü körüne inanmak, seçilecek alternatifin vazgeçilemezliğine ya da mutlaklığına, bir ve bir tekliğine "inanmak" gibi bir safdillik olur. Seçimin "statikliği" buradan gelmektedir, yoksa alternatifleri oluşundan değil. Çünkü bir tek alternatife bağlı kalmak, onun yaşam süreçi içinde kritik dönemlerde, ama nesnel koşulların dayatıcılığı altında bile vazgeçilemiyeceğine inanmak kadercilikten başka nedir? Burada, ahlaki değerler de birer varsayıma dayandığı sürece, onların eski varsayımlarda dayatıcılığına rağmen, yani ahlaki ağırlıklı bir seçimin statik oluşuna rağmen böyle bir seçimi dinamik'leştirmekten de söz edilebilir.

Özetle dinamik çözüm açısından insanın doğasında Kader yoktur, çünkü bu doğa geleceği önceden çekilmiş bir fotograf değil, tam tersine çekilmesi ölünceye kadar süren ve Arıza dediğimiz süprizlerle dolu bir filmdir: Yola çıktığı senaryosuna, filmin çevrilişi sırasında çıkabilecek arızalar yüzünden ancak bir olasılık ölçüsünde güvenebiliriz.

"Özelliksiz Adam"da Musil, birbirleriyle çelişmeyen ya da birbirlerine çelişki tuzakları hazırlamadığı düşünülen varsayım-gruplarının meydana getirdiği bir sistem olarak matematiği bir "yaşam biçimi" anlamında değerlendiriyor ve bu değerlendirmeyi matematikçi Ulrich'in kişiliğinde yapıyor; romanın diliyle, romanda yaşanan olayları yorumlayarak yapıyor. Musil'in sezinilediği şu ki: Yukarda söz ettiğimiz, yani kendi içinde "çelişkilerden arıtılmış" bulunan sistemlerden matematiğin bağrında çok sayıda vardır ya da matematik bu sistemlerin üst yapısıdır. Ne zaman ki düşüncede böyle yeni bir sistem icat edilir o zaman o da matematiğin içine sokulur ve böylece genişletilir matematik. Ama Musil şunu da sezinler gibidir: Bu genişletme kuşkusuz insanın nesnel dünyaya ilişkin bilgilerini zenginleştirmesi ve bu yüzden yeni varsayımlar üretmeye zorlanması yüzünden oluyor. Ne var ki yeni üretilen ve aralarında birbirleriyle çelişmeyen varsayımlardan meydana gelen Üstyapı veya Bütün, artık eski matematiğin (gruplar sistemi veya Bütün denen üstyapının) O eski üstyapıyı da belli bir yaklaşım düzeyinde içeren bir alternatifidir. Çünkü insan aklının ruhunda, kendi aralarında çelişmeyip bağdaşan varsayım-bütünlerinden başka bütünler de yaratılıyor. Akıl-ruhun hayal gücü, bilim ve felsefe tarihinin belgelediği üzere, buna pek ala muktedirdir.

Musil'in romanındaki tip, yani Ulrich ilkin bir süvari alayında kıdemsiz bir subaydır; zamanla öğrenim görerek istihkam mühendisi olur ve matematik alanına ilk adımını atar: "Bir mühendis, uğraştığı makineler dünyanın öbür ucuna kadar gönderilse bile onun, düşünce dünyasının özgürlüğüne ve ufuklarına açılacak yerde kendini kendi mühendislik niteliğiyle ortaya koymasını anlamak mümkündür. Çünkü bir makine kendi doğasındaki diferansiyel denklemleri kendine uygulamayı nasıl beceremezse, mühendis de kendi tekniğinin ruhundaki cüretli ve yeni olan yanını kendi ruhuna aktarmayı öylesine beceremez. Ama aynı şey matematik için söylenemez. Çünkü orada aklın kendi ruhu, düşünmenin sistemi vardır. Zamanın kaynakları olsun, yapısal değişikliğin o korkunç olanakları olsun orada salmışlardır köklerini".

Matematik, demek istiyor Musil, insanı geleceğine götüren bir kılavuzdur. Matematiğin bilimselliği hatırına değil, işte bu yüzden matematikçi olmaya karar verir Ulrich. "Buna karşılık Ulrich'in, matematiğe tahammülü olmayan insanlar yüzünden matematiği sevdiği açıkca söylenemez. O bilime bilimselliği yüzünden değil, insana özgü oluşu yüzünden aşıktı". Ulrich, yeni bir yaşam biçimine matematiğin yolu .üzerinden bir kez ulaştıktan sonra, matematik de bilim olması açısından, onun için artık izlenmesi gereken bir yol olmaktan çıkacaktır. ""Allah saklasın" diye düşünür Ulrich "Ömür boyu matematikçi olmayı hiç bir zaman düşünmedim". Kısacası sanatçı Musil için önemli olan, matematiğin (Sanat sanat içindir, anlayışıyla) kendi kendisi için veya öteki bilimler için düşünsel bir amaç rolünü değil, insanın kendi yaşamına yön vermesi için düşünsel bir araç rolünü oynamasıdır. Kısacası insan, kendi yaşam biçimini arayıp bulma veya ararken seçim yapma imkanı-

"Ömür boyu matematikçi olmayı hiç bir zaman düşünmedim". Kısacası sanatçı Musil için önemli olan, matematiğin (Sanat sanat içindir, anlayışıyla) kendi kendisi için veya öteki bilimler için düşünsel bir amaç rolünü değil, insanın kendi yaşamına yön vermesi için düşünsel bir araç rolünü oynamasıdır.

na, özgürlüğe sahip olduğunu, işte bu idealist imkanlılığı en iyi biçimde matematikçi düşüncenin bağrında öğrenir.... Musil fiili koşullar ve gerçekliğin bağlayıp tutukladığı insanı yüceltiyor. Yirminci yüzyılın başlarında emperyalist savaşlarla ufku kararan insanı, ona düşünsel ama sadece soyutlayıcı yeteneklerini hatırlatarak kurtarmaya, umutlandırmaya çalışıyor. Nesnel imkanlarının değil, düşünsel imkanlarındaki zenginliğin bilincine varmakla mest ve sarhoş olan, o sonsuz düşünsel özgürlüğün, yaratıcı hayal gücünün şiirsel insanı düzeyine yüceltiyor insanı Musil.

İnsan alternatifler yaratma gücüne sahiptir. (Bak bilinç altından aklın ruhuna ulaşmak Y. Ömer. 1992). Oysa fiili dünyada insan bu alternatifler arasında özgürce seçim yapabilir mi, bu özgürlüğü tehdit eden engeller, riskler yok mudur? Musil'in idealist dünyasında bu risklerin hiç yeri olmadı. O insan yaşamının üstelik kendi çağının koşullarına rağmen önceden bilinemeyen risklerle dolu olduğunu anlıyamadı: Onun için vazgeçemedi idealizminden, tıpkı bir kaderci veya klasik determinst gibi düşündü. Ve yaşam biçiminin genelde, daha başta bir kez seçim yapıldı mı, yaşamın da artık o seçimin öngördüğü yörüngeyi izleyeceğine --yani önceden hesaba katılamayan tehditlerle karşılaşmaksızın ya da bu tehditlerin hiç etkisinde kalmaksızın sürüp gideceğine --inanıyordu. İnsanın gerçek doğasını, onun kendine vehmettiği doğa ile karıştırıyor, gerçek ile vehimi birbirine karıştırıyordu!

İnsanın idealist anlamdaki o yakıştırma, o kendisine vehmettiği doğası kendi gerçek doğası ile özdeş miydi, bu iki farklı doğa hep aynı mı kalıyordu birbiriyle? Oysa Vehim ürünü doğanın, yaşamın gerçeğindeki tehditlerden etkilenerek-- kendisiyle klasik veya idealist anlamdaki o mutlak, yani olasılık-dışı --özdeşliğini koruyamıyacağı besbellidir! Başka bir deyişle, insanın değişip değişmiyeceği sorunudur bu. Temelde insanın gerçek doğası, kendisiyle klasik veya idealist ya da "yakıştırma" bir anlamdaki o mutlak özdeşliğini koruyamazken insan başlangıçta yaptığı bir seçime hala nasıl olur da bağlı kalabilirdi? Evet, Musil bu sorunların farkında değildi. Gerçek Doğa'nın kendi kendisiyle özdeşliğinden sapabilmesine rağmen kalkıp da özdeşliğinden sapmazlığını veya bu özdeşliğin mutlak veya değişmez olduğunu savunmak; evet, işte bu, insan doğasının gerçek yaşama özgü değil, "yakıştırma" ya da idealist, vehim ürünü, ayakları havada bir doğaya sahip olduğunu söylemekle aynı şeydir. Aslında insanın gerçek doğasının, hiç sakata gelmeden --yaşamın irade dışı nesnel risklerinden hiç etkilenmeden, öylece hiç değişmeden-- kendisiyle o mutlak o idealist özdeşliğini sürdüreceğini sanmak artık bir gaflettir. İnsan, kendi yaşama biçimini (kendi doğasının bir eylemi olarak) seçerken yaptığı seçimin, bu "özdeş kalma" veya "Özdeşlikten sapmama" sürecinden ya da mücadelesinden hiç etkilenmiyeceğini, bu sürece bağımlı olamıyacağını sanmak idealizmin düştüğü çok derin bir tuzak, çok bayağı bir aldatmacadır!

Bu tuzağı kim hazırlamıştır insana? Düşünceyi, yaşamın ve doğanın risklerinden arıtıp damıtarak binlerce yıldır soyutlayan TARİHSEL POZİTİVİZM'in işidir bu, yoksa yalnız zavallı Musil'in, tek başına onun düştüğü bir tuzak değildir bu. Binlerce yıldır bu tuzağın içinden çıkamıyor insanlık. Bu, tarihsel pozitivizmin insana yaptığı "Çocuk muamelesi" nin, onu muhallebi çocuğu gibi eğitip büyütme ya da egemen kültürün sakıncalı saydığı gerçeklerden uzak tutup "sakıncaların" yaşamda ve düşüncede yaratacağı risklerden düşünceyi arıtıp damıtarak soyutlama kaygısının, ama insana dünyayı --egemen iktidar ve kültürlerin göstermek istedikleri gibi-- arızasız, tehditsiz, toz pembe ve sakıncasız olarak gösterme aldatmacası ve sevdasının göstergesidir. İnsan denen çocuğa dünya at gözlükleriyle gösterildi. At gözlüğü olarak insanın kafasına taktıkları şuydu: İnsanın doğasının yaşamın ve doğanın gerçeklerine rağmen kendisine vehmettirilen doğasından, başka bir şey olmadığı insanın işte böylesine bir yaşamsal varlık, tanrının da işte bu vehmettirilmiş sahte özdeşliğin bekçisi olduğu safsatası. Böylesine bir determinizmi, böyle bir uyku tulumunu geçirdiler insanın kafasına.

Solon yasalarını böyle yazdı, Nizamül Mülk de öyle, öyle olması isteniyordu. Çağlarının büyük ve güzel kentleri, dünyayı sorunsuz ve güzel göstermek, egemenlerin kendi görmek istedikleri güzellikler ve geometriler adına kuruldu. Maddeyi kendi kafasında çağındaki güç odaklarının alkışlarıyla yonttu platon, dümdüz etti, düzgün biçimleri taştan, topraktan arıttı, pürüzleri soyutladı. Her hareketten bir maraza çıkabilir, hatta Dünya egemenlere ve onların inançlarına sorulmadan dönmeyebilirdi, çünkü sorulmadan döndüğünü savunacak olsa Gallilei ölebilirdi.

Maddeyi kendi kafasında çağındaki güç odaklarının alkışlarıyla yonttu platon, dümdüz etti, düzgün biçimleri taştan, topraktan arıttı, pürüzleri soyutladı. Her hareketten bir maraza çıkabilir, hatta Dünya egemenlere ve onların inançlarına sorulmadan dönmeyebilirdi, çünkü sorulmadan döndüğünü savunacak olsa Gallilei ölebilirdi.

Bugün taburcu ol yarın yine gel

Bir kere deliye çıkarsa adın

Bugün taburcu ol yarın yine gel

Hasta kabulde yazılır kağıdın

Bugün taburcu ol yarın yine gel

Sen usta olsan da derler ki hasta

Seni de Bakırköy'e ederler posta

Taburcu arzusuyla yüreğim yasta

Bugün taburcu ol yarın yine gel.

R.G.Ö.

VENÜS'ÜN YUMUŞAK YERLERİ

Adnan ÖZDEMİR

Bedenim oksijenle besleniyor, ruhum karbondioksitle. Bir tahtıravalliye biniyorlar birlikte, ruhum yükseldikçe bedenim düşüyor, bedenim yükseldikçe ruhum. Durmuş bir tahtıravallinin üstünde eşit bir seviyede kıpırdamadan oturmalarını hiç istemiyorum. İçlerinden birinin oyunu terketmesi halinde diğerinin yere çakılacağını da biliyor olmalılar, bir inip bir yükseliyorlar, öyle...
Karbondioksit çok bol oranda varmış atmosferinde. Venüsü düşünmemde ruhumun besin ihtiyacı ve bir keşif isteği ağır basıyor, ben ilk kez yuvarlıklığını benim keşfettiğim bir gezegende yaşamak istiyorum.
Bilimadamlarına göre Venüs üzerinde canlı bir gövde, ortalama onbir saniyede eriyerek gezegene dönüşürmüş. Ne bazı keyifler için yeterince uzun ne de isteyerek seçilmeyecek kadar kısa. Bilimadamları o sıcaklıkta bir canlının gezegenle ebedi bütünleşmesinden önce hafıza bağlantılarının laçka olacağından ve kafasında tüm geçmişi saklı durmasına rağmen sadece bazı temel şeyler dışında dünyevi kaygılarına ulaşamayacağından sözetmemişler. Şu ana kadar ömrümde hiçbir yere bir anda erişemememe rağmen, gezegene ulaşmanın fiziksel zorluklarından bahsetmek yerine şöyle ya da böyle bir anda yüzeyinde belirebildiğimizi düşüneceğim.
Bir dahi ile başlarsak, bu kişinin birbuçuk saniye içinde nerede bulunduğunu kavrıyacağını, sonraki yarım saniye içinde gezegenin yapısı, durumu, olanakları hakkında ayrıntılı bir yargıya ulaşıp, sadece bir adım atmaktan ibaret olan bir deney pratikle Venüs üzerindeki herşeyi açıklayan bütünlüklü bir yargı, kusursuz ama kesinlikle yanlış bir teori oluşturacağını ve kalan dokuz saniyesinde cansıkıntısı içinde, başka yerlere özlem duyarken lavlara gömüleceğini bilebiliriz.
Venüs yaşamı çığır açıcı olmayacaktır, olağanüstü bir deneyim, göz kamaştırıcı bir tükeniş, bir insanlık dersi, esrime yaratacak bir örnek olmayacaktır. Sade, kısa ve sıcak olacağındansa sözedilebilir. Nerede olduğunun ve neler yapılabileceğinin kavranması genelde beş saniye alacaktır. Bu ise gezegenin sizi dizlerinize kadar içine alması demektir, kalır bir, birbuçuk metrelik ömrünüz.
Yalnız değilseniz belki de ilk olarak aşk gelir. Düşünecek zaman yok, diğer kişinin orada olduğunu anladığınız anda aşık olursunuz.. Ondan yansıyacak ışınların gözünüze ulaşması ve beyninizde anlamlı bir görüntüye dönüşmesi bir saniyeden az

bir zaman alacaktır. Altıncı saniyeye girilirken "Seni seviyorum" diye haykırırsanız, o da size aynı şekilde karşılık verecektir, eğer çok tutkuluysa, "Ben de seni deliler gibi seviyorum." diyebilir. Bu *deliler* kelimesi size fazladan 0.23 saniyeye malolur ama herkes bilir ki büyük aşklar özveri ister. Bu konuşmalar bittiğinde yaklaşık dört saniyeniz kalacaktır. Aranızdaki mesafe uzaksa iki görüntünün birbirini sevmesi gibi birşey olur bu. Sevgilinizin yavaş yavaş lavlara gömüldüğünü unutup belden altının olmadığını düşünebilirsiniz dalgınlıkla. Mecaz ve gerçek kesişir bu noktada. Gezegen insanın cinselliğini sekiz saniyede öldürür. Venüs yaşamının son anları sadece belüstü yaratıklarından meydana gelir.

Ya sevgiliniz çok yakınsa... Birlikte yere uzandığınız anda onun gezegenin içinde yok olduğunu görürsünüz, bir saniye sonra sizin vücudunuz da. Şapkada tavşan kaybetmek, gökcisminin içinde kovalamaca, sıcak bir yaz gecesi saklambacı gibi...

Ve ihanet, ihanetin yollarını da araştırmazsak gelecek kuşaklar bize lanet edebilir. Üçüncü bir kişi vardır gezegende. Üç kişi düz bir çizgi oluştururlar. Ortadaki geri döner ve üçüncüye seni seviyorum diyerek ilk aşkına ihanet eder. Aldatılan üçüncüyü göremez ama son saniyelerinde sevgilisinin niye diğer tarafa döndüğünü bilemeyecektir.

Sanat, ölümü düşündüğümüzde hep peşine takılıp gelen sanat. Can yelekleri sanattadır, adedi dokuzyüzkırk, yalnız tehlike anında kullanılır. Zaman sorunu kendini eserin hacminde gösterecektir, roman mümkün değildir her ne kadar kendilerince yeni çok kısa bir roman türünün tanımını yapacak insanlar çıkabilecek olsa da. Şiir düşünülebilir. Altı saniyede kaç dize. Üç mısrayı geçen şiirin değerinden şüphe edilebilir. Sizin payınıza onbir saniyelik bir hayatta hangi dizeler düşecektir. Acı en sadık ilham perisidir ama bazıları bin yıl yansa da ruhuna gerçek bir dize düşmez. Çok kısa bir film çekmek isteyenlere Venüs

Altıncı saniyeye girilirken "Seni seviyorum" diye haykırırsanız, o da size aynı şekilde karşılık verecektir, eğer çok tutkuluysa, "Ben de seni deliler gibi seviyorum" diyebilir. Bu "deliler" kelimesi size fazladan 0.23 saniyeye malolur ama herkes bilir ki büyük aşklar özveri ister.

görüntülerini de verecektir de, insan sadece hiç değişmeden uzanıp giden kırmızılığı görüntüleyebilir. O sıcakta erimeden kalan tek sanat kuramı yaşlı Yunanlının "yansıtma" teorisinden başka birşey olmayacaktır. İkinci, üçüncü, beşinci bir yol yok Venüs sanatı doğayı yansıtır, gizli yaşantılar, göndermeler, alt metinler kafamızda kalır.

Bazılarının ruhları öyle açtır ki her misafirliğe gittikleri evde intiharın mümkün olup olmadığı, tavanda ip geçirecek bir çengelin olup olmadığına dikkat ederler önce. Venüs'e de bu gözle merak duyanlar çıkacaktır. "Güzel sanatlardan biri" intihar mümkün müdür bu gezegende.? Altıncı saniyede artık yaşamak istemediğinize karar verirsiniz. Gezegenin doğası kendinizi asacak bir ağaç bulabileceğiniz kadar cömert değildir, yanınızda başka araçların olması gerekir, belki bir tabanca. Titremeyen bir eliniz varsa ve sekizinci saniyede tetiği çekip beyninizi bir fıskiyeye çevirebilseniz bile tamamen ölebilmeniz için onbeş saniyeye ihtiyacınız vardır, bu süre dolmadan gezegen sizi zaten yutacaktır. Belki eğilip kafanızı yanan toprağa gömmeniz, ama bu da yaşlılıktan ölmek için yaşlılığı beklemek gibidir. Aynı nedenlerle cinayet de mümkün değildir. Mantığı basit bir gezegendir Venüs, suçları ve cezaları sevmez. Demir eriyiği kadar saf bir yaşam.

Sermayenin onbir saniyede eriyeceği bir gökcisminde sınıf farklılıkları. Yine de insanın onbir saniyelik yaşamı bir sermayedir. Eğer herhangi bir kişi bir diğerinin omzuna çıkarsa kendi yaşamına bir süre daha eklenecektir. Onu da çeşitli şekillerle kandırabilir. Böyle yaparsa cennete gideceğini söyler mesela. Tabi bu kulenin boyu benzer ikna yöntemleriyle beş, on bin insana çıkarılabilir ve durmadan en tepeye ya da aralara eklenen kişilerle bir ömür yüzbin on milyon saniyelere uzayabilir. Bu insanların şehirleri, evlilikleri, kanalizasyon sistemleri, kötü edebiyatları, vantilatör endüstrileri, sivilceleri, aylık senetleri, ihanetleri, güneş gözlükleri, asansörleri, asma köprüleri, tek mevsimlik takvimleri ve belki de en gözde ürünleri olarak beklemeden vapura jetonları olacaktır.

Venüs'ün sizi içine alacak yumuşak yerlerine düştüğünüzü düşündüm ama bu yerler azınlıktaymış aslında. Gezegen çoğunlukla sert bir tabakadan oluşuyormuş. Tabi bu yerlerden birine inip bütün alışkanlıklarınızı sürdürmeniz de mümkün. O zaman söylenebilecek yeni birşey olmazdı.

Onbir saniyede çok değişik yaşantılar mümkün ama dönüp dolaşıp biri geliyor aklıma. Bir Yunanlı dizlerine kadar gömüldükten sonra, kafasını kaldırır, dört bir yanına bakar ağır ağır nefes alıp verir, üfler havayı, dudaklarını ıslatır diliyle, belki merakla tükürür yere, buharlaşır. Boynuna kadar kızgın toprağa gömülmüşken ağzını açar ve yavaş yavaş mırıldanır. "Herşey dört maddeden oluşur; su, ateş, hava, toprak"

SON DAKKA FİLMİ

Hepimiz biliriz şu meşhur "hayatımızın gözlerimizin önünden film şeridi gibi geçme" hikayesini. Bu konu üzerinde herhalde pek durmamışızdır ayrıca tıp biliminin gelişmesine bir katkısı olup olmayacağı şüpheli olduğundan araştırılmamış bile olabilir. Ancak her konuda olduğu gibi bunda da insan düşündükçe ilginç noktalarla karşılaşıyor. En basitinden bu filmi, seyretmiş olmanın kesin sonunun ölüm olmıyacağı gibi çünkü eğer bu filmi seyreden herkes ölmüş olsaydı bizim böyle bir olaydan haberimiz hiçbir zaman olmayacaktı. Acaba beyinimiz neden ölümle burun buruna kaldığı kritik bir anda hayata asılmak varken oturup, film seyrediyor. Bunun cevabı çok basit çünkü artık yapılacak hiçbirşey kalmamıştır yani, beynin ister otomatik bilinçaltı düzeyde isterse bilinçli düzeyde bu olayı önlemek için yapabileceği herşeyi yapmıştır yada öyle olduğunu sanmaktadır. Bu akla hemen şu soruyu getirip. "Peki o zaman bu filmin başlamasına nasıl karar veriliyor" Bu olayın istemsiz, bilinçsiz olarak başladığı söylenebilir. Bu demektir ki kişinin "tamam artık ben ölüyorum hiç şansım kalmadı; bari hiç olmazsa son bir kez şu hayatımı baştan bir özetliyim" demesiyle bu olayın başlamasının bir ilgisi yoktur denebilir. Ancak bu görüşe karşı olarak şu örnek çok akla yakındır. Çok yüksek bir yerden sert bir zemine düşmekle olan bir adamı düşünün bu adam havadayken beyni şu çıkarımı rahatça yapabilir "kanatlanıp uçacak değiliz ya düşüyoruz işte yapabileceğim birşey kalmadı filmimi artık seyredebilirim herhalde, hiç olmassa ölmeden ikinci kez yaşamış gibi oluruz ölmezsekte ne ala eşe dosta anlatırız." Şimdi diyeceksinizki hangi insan böylesine korkunç bir anda böyle birşey düşünebilir. Bunun cevabı da basit, bu tip basit çıkarımlar bilinçaltı düzeyde de yapılabilir. Yani adamın açık açık bunu düşünmüş olması gerekmez.

Filmin başlama mekanizmasının en bayağı şekilde tamamen bilinçsiz olarak yani otomatikman (soğuktan ürperince tüylerinizin diken diken olması gibi) veya bazı başka refleks yahut sinir şisteminin dahi ilgilenmediği gibi .

Acaba filmini seyredemeden ölmüş olanlar var mıdır? Bu sorunun cevabını hiçbir zaman öğrenemiyeceğiz.

Basit bir konu gibi geldi başta, düşündükçe neler çıktı!

> Acaba beyinimiz neden ölümle burun buruna kaldığı kritik bir anda hayata asılmak varken oturup, film seyrediyor ?

S.T.

B A Ş L I K S I Z

Aşk, önce gündelik yaşamlardan çekildi.

Gözyaşı, kısır çekişmelere taşındı ve orada kuruyup gitti.

Bekleme, sevgiliyi beklemeden iznini istedi. Terfi, övgü ya da yergi beklemeye gitti. Şimdi orada oturuyor.

Heyecan, sınav kapılarına, gerilimli amir-memur ilişkilerine, ikramiye, piyango beklentilerine tayin edildi.

Dokunma, kapı kollarının, market raflarının, butiklerdeki giysilerin oldu.

Gülümseme, küçümseme ile tanıştırıldı. Sevgiliye ve aşka dair bütün yaldızları söküldü.

Sarılma sadece sinema koltuklarında izlenebilecek bir düş haline getirildi.

Okşama, sevgiyle okşama sevgiliden otomobillere, kürklere binlerce lüzumsuzluğa sürüldü.

Aşk bütün ögeleriyle birlikte gündelik yaşamlardan çekildi. Daha doğrusu itilerek dışarı atıldı. Kovuldu. Çünkü gündelik yaşam insana içinde kendisini tanımlayabileceği bin türlü imkan sunuyordu. Aşk ise belirsizlikti, rutin rotalı bir gemiden pusulayı denize atmaktı. Bilinmeyene açılan bir kapı, boşluğa savrulmuş bir çığlıktı. Ve öteki tarafta ne olacağına dair önceden verilmiş hiçbir yanıt yoktu. Çünkü bir aşka ancak iki kişi gidebilirdi.

İnsanlar gündelik yaşam denen güvenceli labirentte mutluluk peynirlerini - oradayken hiçbir zaman ulaşamayacakları ütopik peynirlerini- arayan farelere döndürüldüler.

İnsanlar mutluluğu "gelecek" olan birşey olarak düşlemeye mahkum edildiler. Halbuki tek mutlak "gelecek" olan ölümdü.

Ve onlara "mutlu aşk yoktur" denildi.

Yalandı.

Ben nerede bir çift göz gördümse
Tuttum onu güzelce sana tamamladım
Sen binlerce yaşıyasın diye yaptım bunu
Bir bunun için yaptım

"Cemal Süreya"

BEN SENİ UNUTMAK İÇİN SEVMEDİM

YAĞMUR TAYLAN

Burada yazacaklarım bir kadınla bir erkeğin birbirlerini ne kadar çok sevebilecekleri ile ilgili, biraz daha fazlası. Düşüncelerim o geminin içinde, yolcularla beraber sürükleniyor (ben de bir zamanlar kıyılardan o gemilere özlemle baktım). Ben Doğu'dayım, gemi Batı'dan geliyor. Kafam bir hayli karışık. Zihnimdeki yarık herşeye hem fazlasıyla yakın hem de yeterince uzak kalmamı sağlıyor. Ne yapacağımı ise hiçbir zaman tam olarak bilemedim ben.

Aşklar nasıl başlar? Bu bilinir. Çok ayrıcalıklı olarak yaşadığınızı sandığınız şey, izlediğiniz bir filmle, okuduğunuz bir şiirle hep daha önceden yaşanmışlığını haykırır yüzünüze. Artık bir aşkın başlangıcına dair söylenebilecek her laf söylenmiştir. Siz de benim gibi masum olmadığınızı itiraf etmek zorundasınız. İçtenliğinize eminim ama ironiyi kaçırırsanız kendinizi kandırmış olursunuz.

BAŞLANGIÇ:

Aşıklar bir otobüste karşılaşırlar. Kadının bileti yoktur. Adam gizlice ona biletini verir, sonra da biletsiz kaldığı için otobüsten indirilir. Kadını yitirmiştir. Zamanını şehrin (hem de Paris'in) sokaklarında onu arayarak geçirir. Umudunun yittiği bir anda bir rastlantı sonucu kadını bulur. Adam "yeteneksiz bir yazar" dır, kadın seyredilmekten hoşlanır.

Başlangıç tipiktir ve çok güzeldir. Daha önce söylenmiş sözleri bir kez daha söylemekten hiç geri durmaz, ironiyi elden bırakmaz. Bu yüzden dürüsttür. Adam kadını ilk şöminenin önünde öper, kadın için lunaparkta oyuncak ayı kazanır, atlıkarıncanın üstünde elini tutar. Yönetmen de, aşk da çok içten başlamıştır.

Sonrasında önce aşklarını, ardından birbirlerini tüketmeye başlarlar. Onlar yeşil çayırlı "Batı"dadırlar, herşeyi yiyip yutarlar. Kirliliklerini aşklarına bulaştırırlar. Adam tekrar "yazar" olduğunu hatırlar (hani şu Stalker'daki sefil yazarlardan), kadın edebiyattan hiç anlamadığını. Adam kadını, tüm kadın cinsiyle değiş tokuş edecektir, kararını verir. Kadın adamı bırakmaya hiç niyetli görünmemektedir. Düş bitmiş, büyü bozulmuştur. Ayrılık aşamasında da çılgın tüketim sürer. Adam sadistlik eğilimlerini bu noktada doyurur, kendini kent ışıklarının içine atar. Yataktan yatağa seker, çiçekten çiçeğe atlar. Uçanı kaçanı tutar. Trajik sonuna yaklaştığının bir anlamda farkındadır. Birşeyler ters gider, sakat olur.

Asıl felaket bundan sonradır. Belden aşağısı tutmayan adamın bakıcısı kadın olmuştur. O da intikamını alır adamdan. Ruhundaki ezeli huzursuzluğu yatıştırmak pahasına adama 'domuz' gibi davranır. Nerede durulacağını o zaten hiç bilmemektedir.

Bu öykü o gemide anlatılır (Batı'dan Doğu'ya giden). Madem ki Doğu'ya gidilmektedir, o gemide bu hikayeyi dinleyecek birileri mutlaka olmalıdır, vardır.

Dinleyici, bir analist kadar sabırlıdır (oralarda sadece onlar dinlerler). İngiliz'dir ve gizemli bir güzelliğe sahip bir karısı vardır. Birlikte briç oynamaya bayılırlar. Çocukları yoktur (henüz olmamalıdır). Onlar için bu yolculuk tükenmiş yaşamlarında küçücük bir renktir. Nörotik evliliklerinin onarım molasıdır (bazen uzun gemi yolculukları psikiyatr'lardan daha işlevsel olabilir). Dinleyici giderek öyküdeki kadına gönlünü kaptırır, ona aşık olur, hem de içtenlikle. Madem ki içtenlikle, o halde ona hiç sahip olamayacaktır. O ahmak herif bu lafları nasıl anlayacaktır? O vakit muhteşem gösteri başlamalıdır.

Filmin sonu aşıkların da sonu olur, aşkların da. Geriye dönmek çok zordur artık, gemi İstanbul'a yaklaşmaktadır. Ortaya silah çıkar. Aşıkların intiharı bir anlamda bir tarihin bitişidir (ya da yönetmene öyle gelir). Gemi İstanbul'a yaklaşmaktayken -Batı'nın sonu, Doğu'nun başı- dinleyici ve eşi güvertede birbirlerine sarılmış denize bakmaktadırlar. Gemideki "Doğu"lu adamın küçük kızı, evli çiftin yanına yaklaşır ve "İyi yıllar" der. Kadın bu söze dayanamaz, ağlar.

Ben de ağladım filmin sonunda. Değilmi ki, geminin son durağı benim yaşadığım şehrin açıklarıydı. Ben boğaz kıyılarında yürürken, açıktan şehre usul usul yaklaşmakta olan ışıklı, büyüleyici o meşhur gemilerden birinde bunlar olmaktaydı. Onlar benim çok başka biri olduğumu düşünüyorlar. Benim kafam karışık, zihnim yarılmış, geçmişim geleceğim darmadağın. Nasıl karşılayacağım onları? Hiç hazırlık yapmadım ki....

ŞİZOFRENGİ

yayın kurulu'na iletilmesi ricasıyla...

Şehri Şikayet

Bu yazıyı İstanbul dışındakilere yazıyorum. Onlara İstanbul'u şikayet etmek istiyorum. Daha doğrusu İstanbul'da yaşayanları, İstanbul sakinlerini. Ankara ve İzmir gibi şehirlerimizde de böyle insanlar varmış, gidenlerden duyuyorum, onlar bana New York kadar uzaklar, onlarla ilgilenmiyorum. Ben İstanbul'u anlatmak istiyorum.

Sevgili dostlar, bu şehir gerçekten çok değişti. Özellikle Beyoğlu, Cihangir gibi semtlerde ahlaksızlık ve pislik aldı başını yürüdü, gece dokuzdan ondan sonra cinayet, kumar, fuhuş kol geziyor. Buralarda kimse birbirini sevmiyor, herkes birbirinin ardından konuşuyor. Özellikle Hayal Kahvesi, Sinematek gibi yerlerde (buralara birkaç kez gittiğimi itiraf etmeliyim) bütün erkekler bütün kadınları düzmek için fırsat kolluyor, kadınlar önüne gelene kendini düzdürmeye hazırlar. Aşk karşı cinsin kıçında ya da cinsel organında aranıyor. Taşradan İstanbul'a gelen az çok 'kültürlü', gelir durumu iyi genç insanlar hemencecik buraların tuzağına düşüyorlar. İstanbul çok tehlikeli bir yer oldu, anne babalar çocuklarını buraya gönderirlerken bir kez daha düşünmeliler bence.

Dorstlarım, delilik ve çılgınlık artık kutsal kavramlar olmaktan çıktı, bu yolun zor ve acılı bir yol olduğu unutulmuşa benziyor. Artık herkes biraz çılgın, herkes biraz deli. Kendinde bir delilik belirtisi görmeyenler utançtan sokağa çıkamaz oldular, normal olan aşağılanıyor. Dostum bilemezsin, soğuk kış gecelerinde İstanbul sokaklarında dolaşırken, kendini eve kapatıp dışarı çıkmak istemeyenleri düşünüyorum, o soylu ruhları, en iyisi sokağa çıkmamak diyorum, o pisliği görmemek, çukura düşmemek. Evciğinde oturup müzik dinleyen, kitap okuyan, kendileri gibi birkaç dost bulup muhabbet eden bu insanlar, mutlu olma yolunu, İstanbul denen o acı dolu girdaba düşmeme yolunu bulmuşlar gibi geliyor bana.

Bunlar olurken, bir yandan üst tabakada şehri ele geçirme planları yapılıyor. Basını, televizyonu ve radyoları kullanarak beyinleri etkiliyorlar, bunlar savaşılamayacak kadar güçlü, amaçlarına her seferinde ulaşıyorlar . Alt tabakanın bütün artıkları birer toplum düşmanı kesilmiş ortalıkta geziniyor, zenginler buna birşey demiyor, çünkü onların semtlerinde gezmiyorlar, kazayla birinin yolu o semte düşerse polis hemen durdurup kimlik soruyor ve arabaya atıyor.

Okur dostum, bu şehirde yaşayanların ruhları çok pislendi, bir temizlik harekatı gerekiyor. Bu projeyi her düşünüşümde umutsuzluğa kapılıyorum, çünkü tarih bu projelerin başarısızlıklarıyla dolu. Şehrin genelinde de bu umutsuzluk hakim, herkes kendi yaşamını idame ettirmekten başka birşey düşünmüyor. Tabii burada şöyle bir durum ortaya çıkıyor, belli tür bir yaşama biçimine sahip olan bir alt kültür o yaşamı bütün yönleriyle yüceltiyor, kutsuyor. Bu mutlaklaştırma kimsenin kimseyle ilgilenmemesini doğuruyor, cemaat arasında düşmanlık tohumları atılıyor böylece. Bir şairler grubu bir başka şairler grubuna düşman, uzun saçlı rockçılar dünyada başka bir müzik yokmuş gibi davranıp aptalca bir öfke besliyor cazcılara. Cazcılar zaten herkese düşman.

Bir de sistem karşıtı insanlar var. Bunlar genelde sosyalist oluyor. Değiştirmek istiyorlar, ama bence neyi değiştirmek istediklerini bilmiyorlar. Dış görünüş itibarıyla en karanlık grubu bunlar oluşturuyor, genelde kendilerinden başka kimseyle konuşmuyorlar, eğer konuşurlarsa da insanın yüzüne bir böceğe bakıyormuş gibi bakıyorlar, içlerinden geçenleri Allah bilir. (Tabii, istisnalar da mevcut.)

Dostum, bu düzüşme, arkadan konuşma, yalan söyleme, çok şey bildiğini sanıp aslında hiçbir şey bilmeme durumunda, bu iğrenç denizde yüzen insanların dışında kalan yok mu? Var elbette. Mesela ben birkaç tanesini tanıyorum. Eminim herkesin de tanıdığı birkaç kişi vardır. Onları çok seviyorum ve geceleri yatınca onları düşünüyorum.

İbrahim Birgül

LÜKSE, PSİKANALİZE VE BİZE DAİR

Ölümünün 400. yılında Montaigne'e

"Psikanaliz bizim için lükstür". Bu tür sözleri sıklıkla duyarız. Özne değişse de olumsuz anlam hemen her zaman aynıdır. Birileri çıkar, o anda kendilerine uygun gelmeyen bir olguyu bu şekilde olumsuzlarlar. Oysa bu cümle doğrudan olumsuzluk anlamı verebilecek bir öğeye sahip gözükmemektedir. Bu tür önermeleri derhal ve tepki ile reddetmek yerine, biraz daha sabırlı olup "derinlemesine" incelemekten yanayız.

Yukarıdaki cümlede olumsuz anlamın, ilk bakışta, lüks kelimesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Öyleyse incelememize lüks kelimesinden başlayalım. Lüks batı dillerine latinceden (luxus) geçmiştir. Genellikle zenginlik, gösteriş, gereksiz harcama ile çağrışımlı olarak kullanılırken giderek, tüketimin toplumların temel dinamiklerinden biri haline gelmesi ile birlikte daha olumlu anlamlarda (görkem gibi), kullanılmaya başlanmıştır. Oysa belki başından beri lüks her iki, bir birine zıd sayılabilecek anlam alanına da gönderme yapıyordu. Ancak hedef kitleler değişikti: geniş halk kitleleri için lüks gereksiz masraftı ama bazıları için kolayca görkem anlamına gelebiliyordu. Bizde de lüks (eski kullanımı ile şatafat) hemen hemen aynı ikircikli konumunu korudu. Dinin yasakladığı (haram saydığı) israfla aynı paralelde sunulurken, yönetici sınıfı oluşturan sultanlar ve paşalar için tam tersine imrenilecek ve mutlaka sahip olunması gereken bir yaşam biçimi olarak kabul gördü. Öyle ki doğunun şatafatı ve yoksulluğu, doğuyu betimlemek isteyenlerin en sık kullandıkları deyimler haline geldiler.

Batılılaşma ve daha sonraları cumhuriyetin bir yönetim biçimi olarak kabul edilmesi ile lüks halkın da yaşamına girmeye başladı. Önce şatafat bırakıldı lüks denir oldu. Ama bu kelime asıl yaygınlaşmasını bir sesdaşına borçludur: lüks (ya da bazı yörelerde denildiği gibi löküs) lambası. Gerçi lüks lambası aydınlık birimi LUX'den gelir ve konumuz olan LUXE ile doğrudan bir ilişkisi yoktur ama Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar ulaşan ve kullanılan ilk "lüks" de odur. Lüks lambasının, masraflı olduğu bir gerçekti ama gereksiz olduğu söylenemezdi. Böylece evlerimize lüksle birlikte ışık, aydınlık ve tüm çağrıştırdıkları da girdi. Kentsoylu yaşama yavaş yavaş açılmamızla tüketim maddelerinin etiketlerinde ve daha sonraları reklamlarda lüks kelimesi kullanılmaya başlandı. Bunda öncülük yine kamu kuruluşlarınındı, Sümerbank lüks yünlü ve pamuklu kumaşlarını piyasaya sürdü. Bunu özel sektör "balonlu lüks Zambo sakızları" ile takip etti.

Yüzyıllarca israf haramdır düsturuyla yaşamış geniş kitlelerin lüksü benimsemesi kolay olmadı, tepkiler doğdu. Bunları mizahla dile getiren, lüks kentsoylu yaşamla dalga geçen Vahi Öz'lü filmleri ve Türkiye için hele o dönemlerde lüks bir yapıt sayılabilecek "Lüküs Hayat" operetini bu bağlamda sayabiliriz.

60'lı yıllara gelinmesi ile özgürlük ve demokrasi tepeden inme de olsa yayılmaya başladı. Lüks bundan yararlanmayı bildi ve yeni anlamlarla

Batılılaşma ve daha sonraları cumhuriyetin bir yönetim biçimi olarak kabul edilmesi ile lüks halkın da yaşamına girmeye başladı. Önce şatafat bırakıldı lüks denir oldu. Ama bu kelime asıl yaygınlaşmasını bir sesdaşına borçludur: lüks (ya da bazı yörelerde denildiği gibi lököüs) lambası. Gerçi lüks lambası aydınlık birimi LUX'den gelir ve konumuz olan LUXE ile doğrudan bir ilişkisi yoktur ama Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar ulaşan ve kullanılan ilk "lüks" de odur.

çıktı Türk insanının karşısına. Lüks sabunu olarak temizlik, güzellik, zerafet çağrışımları ile sinema yıldızları ile özdeşleşmeye olanak tanıyordu. Özgürlük ve eşitlik fikirlerinin yayılması, lüks tüketimin tüm toplumsal sınıfların hakkı olduğunun söylenmesi birilerini rahatsız etmekte gecikmedi. Önce, lüksün yükselişini borçlu olduğu 60 Anayasası hedef alınmaya başlandı. Üstelik o da bu işe alet ediliyordu. Sık sık şapkasını alıp gitmekle ünlü birileri "Bu Anayasa bizim için lükstür" deyiverdi. Böylece lüksün önlenemez çöküşü başladı. Bu çöküş başka birilerinin "huzur ve güveni" sağlama çabaları ile hızlandı. Lüks tarihinin en karanlık dönemini yaşıyordu; o dönemlerde televizyon programları, şimdiki "talk show"ların monolog biçimi olan "netekim sevgili vatandaşlarım show"larının yanı sıra, yakalanan yasadışı örgüt elemanlarının teşhir edildiği haber bültenleri ile doluydu. Bu teşhirler sırasında sık sık o kişilerin kaldıkları evler gösterilir ve "... lüks örgüt evinde yapılan aramada..." şeklinde başlayan cümleler sürekli duyulurdu. Lüks o dönem için en tehlikeli kelimeler olan "örgüt", ve "yasadışı" ile birlikte anılmaya başlanmıştı. Bundan kötüsü olamazdı! Lüks kullanıldığı hiç bir dilde tehlikeli, yasadışı, vatan haini gibi çağrışımlar yapmamıştı. (Bu, yüce Türk ulusunun paşalarının da yardımı ile başardığı bir olgudur.) Ama işin çok daha ilginç olan yanı teşhir edilen evlere, kent uygarlığından nasibini almış hiç kimsenin lüks sıfatını yakıştıramayacağıydı. (Bunlar elbette birtakım düzeysiz propaganda çabalarıydı, ama biz o yıllarda ülkemizin yönetimini elinde bulunduranların söz konusu evleri gerçekten lüks bulduklarına da inanıyoruz.) Bütün bunlara rağmen lüks o dönemi yasaklanmadan ve toplatılmadan atlatmayı bildi. Örneğin lüks sabununun "her türlü ticaretinin ikinci bir emre kadar" yasaklanmamış oluşu "şahin" gözlerden kaçan bir ayrıntı mıydı yoksa, her zamanki gibi, "dış mihrakların" bir oyunu mu, hiç bir zaman bilinemedi. (Eylülist ve post-eylülist araştırmacılara bir konu daha!)

Bu noktadan sonra incelememizi "BİZ"e yöneltmeliyiz.
"BİZİM" için neler olumlu, neler olumsuz? Olumlu biri miyiz, olumsuz mu? Kısaca nasıl biriyiz?
Kendimize bu tür sorular sormaya başladığımızda varacağımız nokta psikanalizdir.
Söz konusu "lüks" psikanaliz olduğunda da her şey, diğer lüksler için olduğu gibi, bizim kim olduğumuza bağlıdır.

Bir özet yapmak gerekirse, lüks bizi karanlıktan kurtardı bol ışıklı bir dünya sundu, sonra yavaş yavaş kapitalizme ve kentli yaşama alıştırdı. Oysa biz ona hiç de iyi davranmadık, haram dedik, gereksiz harcama olarak gördük, onunla alay ettik, hatta onu yasadışı, vatan haini gibi kelimelerle birlikte andık. Oysa hiç bir zaman anlamadık ki (bunu ara sıra şapkasını alıp gitmek zorunda kalan adamla onu buna zorlayan Devrek bastonlu adam da anlayamadılar) lüks ağzımızın suyu akarak seyrettiğimiz batı uygarlığının "olmazsa olmaz" bir parçasıdır. "Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak", "çağı yakalamak", "küçük Amerika veya Japonya olmak"... bütün bunların, "tek caddeli kasaba esnafının bir lokma bir hırka zihniyeti" ile olamayacağını da göremedik. Çok ayıp ettik çok! Ama lüks "Türk dostu" çıktı, bizi tüm nankörlüğümüze karşın bırakıp gitmedi. Yani önümüzde bir şans daha var, her şey bize bağlı, BİZİM lükse layık olup olmadığımıza.

Bu yazıya, "Psikanaliz bizim için lükstür" cümlesi başlamış ve önermenin taşıdığı olumsuz anlamın lüks kelimesinden kaynaklanabileceğini düşünmüştük. Oysa çeşitli örneklerle gördük ki, lüks kelimesinin anlamı bütünüyle BİZİM ona nasıl baktığımıza bağlı. Öyleyse cümledeki olumsuz anlam "BİZİM" kelimesinden geliyor. Söz konusu anlam "olumlu" olsaydı o da "BİZ"den kaynaklanacaktı.

Bu noktadan sonra incelememizi "BİZ"e yöneltmeliyiz. "BİZİM" için neler olumlu, neler olumsuz? Olumlu biri miyiz, olumsuz mu? Kısaca nasıl biriyiz? Kendimize bu tür sorular sormaya başladığımızda varacağımız nokta psikanalizdir.

Söz konusu "lüks" psikanaliz olduğunda da her şey, diğer lüksler için olduğu gibi, bizim kim olduğumuza bağlıdır.

Psikanaliz kimilerine göre "gereksiz bir masraftır"; gereksiz olduğu tartışılabilir ama "masraflı" olduğu doğrudur.

Kimileri için "aydınlık, ışık" getiricidir; bir tedavi tekniği olarak da zaten bunu amaçlar.

Kimi diğerleri psikanalizi "tehlikeli" bulur; doğrudur uygulanması uzmanlık ve deneyim ister...

Demek ki psikanaliz lüks kelimesinin çağrıştırdığı tüm anlamlara gönderme yapabilir. Bunu saptadıktan sonra yazımızı, her ikisine de layık olduğumuza inanarak "psikanaliz bir lükstür" diyerek bitirebiliriz.

Lüksü, psikanalizi ve bizi seven biri

Not 1: "Psikanaliz bir lükstür" cümlesinden rahatsız olanlar, cümleyi eski haliyle, yani "psikanaliz bizim için lükstür" olarak kullanmakta devam edebilirler. Bunda "BİZİM İÇİN" bir sakınca yoktur.

Not 2: "Lüks Melahat"i unutmuş değiliz. Yazıyı kişiselleştirmek istemediğimiz için yer vermedik ona. Yoksa Müslüman-Türk erkeğinin uğrundu "tomarla" para harcadığı "o" tek lüksünü hatırlamamak nankörlüklerimiz zincirine bir halka daha eklemek olmaz mıydı?

FİLOZOF ET

Doğdum büyüdüm okuma, başıma oldu dert;
Askerlik çağı, vazife hitam, emir, terhis et...
Dünya evi varmış, anladım o da dert!...
Alnıma çizilmiş tımarhane elim
akibet cür'et
Sonu ne olur ne bir adalet?
Uyan kabrinden ey ünlü Filozof Sokrat,
Yolunu öğret beni de filozof et...
Ya da Allahım yeter azad et!...

B.M

"HELAL OLSUN SANA"

Mustafa Akyol 1979 Ankara, Beypazarı doğumlu, orta ikinci sınıfta, "Hemofili hastası" orta birdeyken "okul merdiveninden uçtuğu" için sağ bacağı bükülemez olmuş.

Şimdi bunları niye yazdık? Mustafa, lise birdeki ağabeyi Ulaş'la birlikte "Ya Sabır" adında bir dergi çıkarıyor. Şöyle "Dergi çıkarmayı ilkokuldan beri düşünüyordum. Ama buna cesaret edemiyordum. Abim bir gün eve elinde bir dergi ile geldi. Dergiyi bir arkadaşının çıkardığını söyledi. Ben de "Benim başım kel mi? Ben niye böyle bir dergi çıkarmıyayım." dedim." "İlk sayımız ancak 25 satabildi, geçen dönem. Bu yılın başında tanıtım sayısı yaptık. Bedava olduğu için adeta kapışıldı.

Tirajımız bir anda 50-55'e yükseldi". "Dergimizin finansmanını sadece kendimiz karşılıyoruz. Dergiyi elimizle yazıyor ve fotokopiyle çoğaltıyoruz. " "Amacımız öğrencilere mizahı tanıtmak ve sevdirmekti" "Yaşadığımız yer yani Beypazarı küçük bir kasaba. Buradaki insanların çoğunluğu bağnaz. Bazıları kızlarını okula bile göndermiyor. Yani Beypazarı bir mizah dergisi çıkarabilmek için pek uygun değil. Çoğu öğrenci "Bu dergiyi alacağıma gider, bir simit alırım" diye düşünüyor. Halbuki biz 3 sayfalık bir dergi için 12 saat uğraşıyoruz. Uyumuyoruz. Yazıyoruz......yazıyoruz. Ama onlar 10 dakikada okuyorlar. Biz gene de yılmayacağız. Sonuna kadar bu işi sürdüreceğiz." "Dergim 10'lar satıyor. Çok zenginim. Şu anda cebimde en az 5000 TL var. Ayrıca bir okulum, bir sınıfım, bir şubem ve bir de numaram var. Daha ne olsun? "

Ya Sabır da, Zaman Gezgini Dr. School, Akif Dede Mafya Story, Yağlı Yorum "Enginar Dıçyalar", "Haberler", "Tarih Boyu Ya Sabır" gibi köşeler yer alıyor"

Şimdi dergide Prof. Dr. Semih Tarih imzasıyla yayınlanan"Tarih Boyu Ya Sabır" köşesinden bir bölümü sizlere aktarıyoruz.

"TARİH BOYU YA SABIR ! ...
Bütün dünya dergiyi aldığı için uzak ülkelere dergi yollamak amacıyla tekerleği de onlar bulmuştulardı. (-muştulardı geçmiş zamanı da bu zamanda bulunmuştu.
-Göktürk döneminde kadromuz, Mıstık Tunga, Ulaş Tunga ve Alper Tungadan oluşuyordu. Alper Tunga ölüp, ıssız acun galınca Alper Tunganın yerine dergiye Görklü Kocaoğlu Bamsı Beyrek alındı. Yalnız adı dergiye sığmadığı için o dönemde dergiye yazılmamıştır.
Ergenekon, Tokuz Oğuz On Uygur ve Gilgamiş destanlarıda ilk defa dergimizde yayınlanmıştır.
Dede Korkutunda dergimize büyük katkıları olmuştur.
Deli Dumrul hikayesini dergimiz için yazmıştır."

Mıstık artık Şizofrengi'ye de yazacak. Di mi Dostum?

Yabancılaşma Üzerine

Biliyorsanız size anlatacağım.

Bilmiyorsanız anlatmam.

Deneyimleriniz ne kadar farklı olursa olsun yalnızca tek bir amaç olabilir: Apaçık görüneni açığa çıkarmak. Birinin bir diğerine kendisinin bildiğini bilmesine izin vermek bir şeydir (Böylece kişi bilir ki, diğerlerinin bildiğini kişinin bildiğini diğerleri bilir vesaire). Kendini beğenmişliğin sosyal ayıbını göze alarak (belki bu daha ziyade bir saygı sorunudur), diyalog içine girilen kişinin apaçık görüneni kavrayıp aramızdaki boşluktan bunu kovacağına kesin gözle bakmak ise bambaşka bir şeydir.

Ne var ki, o zaman da, "kişi yeterince acımasız değilse, bir Sadizm icat eder."

Yabancılaşma üzerine: Bilinçdışı bir bilinçtir. Doğadaki diyalektik.

Yabancılaşma, ilk baştaki "birlik" in dağılması ile ilgili, kuşkusuz 'insanın ortamında" yabancılaşma' sözcüğünün uzun bir geçmişi var. Hegel için, içimizin dışında birşey bulunduğunu kavradığımız mutsuz bir gerçekle bağlantılı idi (nesnelleştirme ve dışlaştırma); metafizik iç ile dış arasında, yalnız ve yalnızca Soyut Ruh'un kendi kendini tatminle ulaştığı orgazmla açılacak bir geçit vardı.

Diğer yandan Marx yabancılaşmayı pratik olarak, gündelik ya-

şamda kişilerin edimlerinin (nesnelleştirme ve dışlaştırma) kendilerine karşı dönmesiyle ortaya çıkan bir kavram olarak gördü. Yabancılaşmayı toplumu sömüren ve sömürülenler olarak sınıflara ayrılmasının sonucu olarak ele aldı ve bunun kökenini özel mülkiyette görerek, çalışmalarını yaşadığı çağın en insanca bilimi saydığı politik, ekonomik eleştirisine yoğunlaştırdı (ne var ki biz bugün yabancılaşmayı diğer insan ve doğa bilimlerinde de araştırıyoruz). Bu bilim (Adam Smith, Ricardo, Millus) bir yandan üstü örtülü şekilde, yabancılaşmayı toplum yararına gerekli görürken, diğer yandan görmeye hazır olan kişilere bunun doğasını açıklamaktan geri kalmadı. Ancak günümüzde eleştiri, burjuva ifadeleri içindeki tüm bilimlere, doğrudan en gelişmiş psikoanalize ve 'saçmanın toplumbilimine' dek inmelidir ya da çıkmalıdır.

'İnsanın ortamı', yansıyan bilinçliliği (neyin farkında olduğumuzun farkında olmak) doğuran bilinçlilik -ediminin işlemesiyle ortaya çıkar. Ardından, bu edimin dizgeleştirilmesiyle bilgi doğar. Yansıma-öncesi bilinci bilginin yansımasına indirgemeye çalışmak büyük bir hata olurdu.

'İnsanın ortamı', yansıyan bilinçliliği (neyin farkında olduğumuzun farkında olmak) doğuran bilinclilik -edeminin işlemesiyle ortaya çıkar. Ardından, bu edimin dizgeleştirilmesiyle bilgi doğar- Yansıma-öncesi bilinci bilginin yansımasına indirgemeye çalışmak büyük bir hata olurdu.

Bilgi, kuşkusuz, yabancılaşmadır (bilinçlilikte yansımanın yarattığı ayrılma). Bilgi, iç ile dış arasında öyle gizemli bir salınım içerir ki, onun gerçekten 'orada' ('dış = gerçeklik') olduğunu sanırız -tıpkı gerçekten gerçek etkileri ve sonuçları gibi. Bilgiyi 'bir tutam tuzla birlikte' alırsak, üstelik onu kullanabilirsek hiç bir sorun kalmaz. 'İyi' yabancılaşma da olasıdır- yabancılaşma ahlaksal bir lanetleme değildir.

Yansıma, olasılıkla (filogenetik olarak) antropoid maymundan insana geçiş sırasında ve (ontogenetik olarak) insan bebek, erişkinler tarafından 'sonunda (bizler gibi) insan oldu' dendiği zaman ortaya çıkmıştır. Yine de, hayvanat bahçesindeki kafesine hapsedilmiş bir gorilin belli anlarda 'farkındalığının' bilincine varması bence kaçınılmaz (bu nedenle, sık sık gördüğüm sonunda birileriyle konuşabildiğim, sonunda beni anlayan kafesli insanların kafesleri açarak elimden tuttuğu ve birlikte uzaklaştığımız rüyanın psikoanalitik yorumunu reddediyorum- kimin kimi kurtardığını sorgulamaksızın).

İnsanlar (neden insan'oğlu?), alet kullanmaya üçmilyon yıl önce başladı. İki milyon yıl önce ateş yakmaya başladılar. Yalnızca 100.000 yıl önce ölülerini gömmeye başlayabildiler. Dış dünyaya yansıdıktan sonradır ki, insanlar kendi üzerlerine yansıyabildi. 'İnsan özne kendi yadsımasıyla doğdu; kendi gö-

mülüşüyle.' İnsan öznenin bir bilim nesnesi olarak geçmişi yalnızca iki yüzyıllık.

Yansımadan önce, belli evrelerde -post-natal erken bebeklik evreleri- Freudyen (ve Rankyen ve Kleinyen vs) "bilinçdışını" (doğum-travması, imrenme gibi aşılanmış fantaziler, kastrasyon, baştan çıkarma-tüm ödipal gösteri) oluşturan bir yansıma-öncesi bilinçlilik vardır.
Ağlayan bebeğin olanca bilinçliliği diğer parçalayıcı, kırıcı etkilerle birlikte psikoanalizin insafsız yüküyle de sakatlanır. Jung, Freudyen bilinçdışını geliştirdi yine aşılanmış fantazileri olan, ancak bunları, insan beynindeki yeri saptanabilecek veya saptanamayacak (Jung bu konuda kuşkulu) 'ırk' a ait 'kollektif bilindışı'. Nöro-fizyolojik olan, hem önemlidir hem de olası tehlikeler içerir. Kişi onu bilginin bütünleyici hareketinde anlayabilirse önemlidir, ve kişi insan nesneleri yönetmek amacıyla insan deneyiminin gerçeğini ona indirgemeye çalışırsa tehlikelidir.
Bilincin kendi üzerine yansıyan edimi, insanın yansıma öncesi bilinçliliğinin tek edimi değildir, diğer bir eylem alanı, yansıma öncesi bilincin, nesnesini hem ayrılmaz (bilinçten) hem de aynı zamanda 'öteki' olarak sunduğu eylemdir. Bilincin, yansıma öncesi veya yansıyan, gittiği yönün özgüllüğünden (mekansal (fiziksel)-olmayan) başka bir nesnesi yoktur. Bilinç 'akıl' ın ya da 'kendilik' in bir 'dış salgı' sı değildir. Aldatıcı bir analoji kurarsak, akıl veya kendilik belli anlarda yansıyan bilinç dizilerinin 'iç salgı' sıdır. Analoji, 'iç salgı' nın 'akıl' veya 'kendilik' in olması beklenen (bilinç tarafından) fakat olmadığı o özgül hiçliğe buharlaşmasıyla kırılır.

'Bilinç dışı' , bilincin kendi bilincine varmasını sağlayan yansıyan bir bilinç edimidir. Yani, bilinçdışı, bilginin temeli olan bilincin bilinçliliğinden farklı, yansıma öncesi bir bilinçliliktir. Bu yansıma öncesi bilinç, yalnızca insan ceninindé değil, tüm canlı türlerinde vardır. Daha da ileri giderek, neden yansıma öncesi bilinci inorganiklere -çamura, çeliğe, dağlara ve göklere dek genişletmeyelim? Bu soruya verilecek yanıtın olumsuz oluşunun tek nedeni bilincin bilgiyle olan etimolojik bağlantısıdır.
İnsan, insan-olmayan ve inorganik arasında bir devamlılık kurabilecek bir konuşma tarzı bulmak istiyorsak, 'duyarlı dizgeler' den, 'moleküler, atomik ve subatomik' kavramsal birimlerden sözetmeliyiz. Ancak, duyarlı dizgelerin kavram öncesi olgusal bir gerçekliği vardır. Bence bu gerçeklik, yani yansıma öncesi bilinç insanın çok ötesine uzanır.
Şiirsel bilinçlilikte, üzerinde çalışılacak tek hammadde duyarlı dizgelerin devamlılığıdır. Bu ise ancak insan duyarlı dizgelerinin insan olmayan dizgelere uyarlanması ile olasıdır. Hayvan, bitki ve minerallerin diline kulak vermek gerekir.

Saint-John Perse'in dediği gibi:

- Şimdi beni bırakın,
ben yalnız gidiyorum
Gidiyorum çünkü bir
işim var: bir böcek
beni bekliyor.
Çoşku içindeyim
O büyük gözünde,
aniden
tıpkı bir selvi meyvesi
Veya, mavi damarlı
taşlarla birlikte
olacağım;
yine de bırakın beni
dizlerimin
avuntusunda otururken

David Cooper
'The Language of Madness'

Editöre Mektup

Bıktım artık

Bu mektubu size dünyanın herhangi bir yerinden yolluyorum. Efendim ben yaklaşık on yıldır bir araştırma ekibinin içinde yer almaktayım. Bu süre içinde katıldığım otuzun üstünde çalışma birçok dergide kaynak olarak gösterilmiş olmasına karşın bu dergilerin hiçbirinde adımın geçmiyor olmasından fena halde muzdaribim. "Ark" denen bir canlı türüne dahil edilmiş olan ben, literatürde "Meşhur Adam ve arkadaşları" olarak gösterilmekten bıkmış usanmış bulunmaktayım. Çileden çıkmam söz konusu. Üstelik Meşhur Adam ile arkadaş falan da değiliz. Kendisini hiç sevmem. Ekip başımızdır. Kendini beğenmiş, duygusuz ve küstahtır. Bense sessiz sitemsiz işini yapan, akşamları pijamalarını giyerek erkenden yatan bir karaktere sahibim. Belki de bu nedenle yani yağcılık yapmadığım, el etek öpmediğim için bu adam beni araştırmalara 5. ya da 6. isim olarak yazmakta ve literatüre geçmeme engel olmaktadır.

İnanınız yıl içinde çeşitli turistik beldelerde (deniz, göl, şelale kenarları, dağ etekleri manzaralı yerler) bilimsel amaçlarla yapılan kongrelere dahi katılmaktan çekinir bir hale geldim. Çünkü kimse beni tanımıyor. Kendimi "Meşhur Adam'ın ark"ı, olarak tantmak mecburiyetinde kalıyorum. Halbuki benim de bir adım ve soyadım var. Onun nereden "ark"ı oluyormuşum. Netice olarak bıktım yani.

AFP

Meçhul Adam
(Arkadaşsız, sade)

GENESİS'İN YEDİ YILI: Eğer gidebileceğiniz hiçbir yer yoksa neden rehber istiyorsunuz?

Mehmet Şenol

Başlangıcı fazla uzun tutmaya gerek yok: Şimdi, ilk döneminden çok uzakta da olsa Genesis, hala rockçular için serinleme imkanı buldukları sakin bir liman. "Sakin", çünkü ne söylediklerini anlatmak için dolambaçlı yollara, cazip ses ve "ışık" oyunlarına tevessül etmiyorlar. Anlaşılmazlığın ya da tam tersi basitliğin aldatıcı "derinliğine" soyunmuyor; bugün ortalıkta (tüm dünyada) "rocker" diye dolaşan zibidilerin anlamak için zahmet bile edemediği "meseleleri" sanatçı halet-i ruhiyelerine göre "söylüyor". Bu söyleyiş, kimseyi yerinde oturtamaz alında, bir serpinti gibi, odasının köşesinde plağını küçük bir bebeği ele alır gibi tutan dünyanın dört bir yanındaki karşı-ruhu yatıştırır. Bugün "establishment"in piyasaya pompaladığı ruhu sefil güruh için söylemeye dilimizin varmadığı bir yana, aklımıza bile gelmediği bir terimi, Sanatçılığı yeniden yaşatan bir addır Genesis.

Bu yazı, Genesis'i ve Peter Gabriel'i yıllardır takip eden, dergi kapaklarında onların adlarını arayan, ses seda çıkmayınca tedirgin olan, "acaba müziği bıraktılar mı ?" diye gizli gizli endişelenen ve her haberini aldığında hiç hayal kırıklığına uğramadığı için kendisiyle ve onlarla gurur duyanlar içindir.

Us'ın kapağında, dünyanın dört yanından sanatçıların albümün şarkıları için yaptığı resimler var. Her resim, o sanatçının o şarkıyı bakışını yansıtıyor. Nursery Cryme'ın kapağındaki illüstrasyondan bu yana epey ilerleme var gibi görünüyor. Us, Gabriel'in Genesis mirasının "dışında" bir albüm mü ? Passion'ı Genesis'in neresine koyabiliriz ? Peter Gabriel, Genesis'de kalsaydı, "We Can't Dance" gibi bir albüm çıkar mıydı ? Hangisi hala Genesis ? Gabriel mi ? Genesis mi ? Yoksa bugünkü Genesis, bir "başka" Genesis mi ?

Genesis'i mükemmeliyetçi gruplar arasına sokan ve aynı zamanda daha sonra onları diğerlerinden ayıran yönleri, 60'ların heyecanlı dönemlerinde çıkardıkları albümlerinde hayatı "doğrudan" söylemekten çok onu nasıl söyleyebilecekleri üzerinde düşünme cesareti gösterebilmelerindeydi. 60'ların ikinci yarısında Londra'da kümelenen rock çevrelerinde "müzikal ifade" tarzı üzerinde kendiliğinden gelişmiş iki ana tarz oluşmuştu. Beatles'ın temsil ettiği kısa zamanda hegomonyasını kuran "pasifist-gençlik" ağırlıklı tarzın yanısıra, bir alt kültür olarak "physcedelic-panteist" anlatımlar arasında gidip gelen mistik-gerçekçi anlatımlar özellikle şehirde etkiliydi. Genesis'in müzik grubu olarak kuruluş öncesi köklerinde bu anlatım farklılıklarının izlerini bulmak mümkün. Birinciden ikinciye evrilen bu grup-öncesi dönemde, Grubun önemli iki üyesinin (Gabriel ve Banks) bir şarkı sözü kollektifi kurmuş olmaları, anlatım kaygılarının ciddiyetini ortaya koyuyor. Bu kollektif ruh, Genesis'in ilk albümlerinde söz ve müzik: Genesis anonimliğini yarattı.

Genesis'in 75'e kadar süren Gabriel'li dönemininі temel karakteristiğini, metaforlara dayalı sözler ve daha sonra art-rock olarak adlandırılacak "katmanlara ayrılmış müzikal yapı" oluşturuyordu. Sözlerin metaforlar arasında sürekli gezinmesinin bu müzikal yapıyı zorladığı düşünülebilir. ancak bugünden geçmişe baktığımızda Genesis'in "rengini" oluşturan bu yapının başka gruplar tarafındn hiçbir zaman beimsenmediğini, hatta Genesis'in de (Peter Gabriel'in de) bu söz-müzik yapısından da adım adım uzaklaştığını görüyoruz. Bunun nedeni, birçok müzik eleştirmeninin de ısrarla üzerinde durduğu gibi bu yapının oturmamışlığından mı kaynaklanıyordu ? Collins, Gabriel gruptan ayrıldıktan sonra yaptıkları ilk albüm olan A Trick of The Tail için, katmanlara ayrılarak bölünmüş müzikal parçaların birbirine eklenmesi gibi algılanan Genesis sound'unu biraz daha geliştirerek daha bütünsel bir yapı oluşturduklarını söylemiş ve bunu kendi müzikal anlayışlarında bir "evrim" olarak nitelemişti.

Aslında, ne Genesis, ne de Gabriel bir daha hiç ilk beş albümlerinde-

peşinden sürükleyişi.. Sonra da bitirişi.. Tavsiye edilir.

Albümün son parçası *The Knife* (Albümün kapak desenlerinin de konusu), fişek gibi bir girişle başlıyor.. İlerledikçe, izlenmesi zorlaşan bir karmaşıklık hızına ulaşıyor; rock'un en güzel yanı: Tempo ve ritm, her geçen saniye daha da artıyor, izleyebilmek için daha da çaba göstermek gerekiyor, çok az soluk alma yerleri var, oralarda da izleyiciye sadece hayranlık duymaları ve çoşkulanmaları için vakit veriliyor sanki. Sonra, birdenbire ritm ve tempo bitiyor, kendimizi karanlık bir ormanın içerisinde yolunu arayan yaşlı bir adamın kalp atışlarını dinlerken buluyoruz.. Burada Gabriel'in flütü, yine yol gösteriyor, (ama bir anda bıçak çıkıyor! Ortalık birbirine giriyor, Rutherford'un gitarı burada defalarca dinlenebilir. Sırayı devralan Rutherford, o ormanın - içinde mi dışında mı olduğumuzu bilemediğimiz o karanlık yerinhissini bize biraz daha kavrattıktan sonra arkaya çekiliyor ve Banks'in önünü çıyor. Banks, kısa bir gezintiden sonra yeniden ana ritmi yakalıyor ve Son sözü söyleme şerefi Gabriel'e veriliyor. Gabriel de bu fırsatı çok iyi kullanıyor ve The Knife'ı ve albümü bitiriyor. Bir albümden daha başka ne beklenebilir ?

.. götürürsen..

Nursery Cryme

Steve Hackett ve Phil Collins'in Genesis'e katıldığı bu albüm, maceranın yeni bir diğer güzel durağı. Albüm tüm zamanların eniyi bestelerinden *Musical Box* ile açılıyor. Steve Hackett'in gruba getirdiği hüzün, Collins'in kendine güvenen sololarıı ve Gabriel, Banks, Rutherford üçlüsünün gittikçe mükemmele ulaşan performansları Musical Box'ta cisimleşiyor. Bu parçada Hackett tüm zamanların en iyi gitar sololarından birini gerçekleştirmiştir.

9 yaşındaki güzel kız Cynthia, yanlışlıkla hayatını kararttığı Henry'nin odasında çok sevdiği müzik kutusunu keşfediyor. Henry'nin odasında, müzik kutusunu çalarak Henry'nin duygusal isteklerini karşılaşırken, tahrip edilen o mucizevi müzik kutusu ve Cynthia..Musical Box, Old King Cole'ın belli belirsiz mırıldandığı ezgiyle başlar. Cyntia'nın duyduğu pişmanlık ve vicdan azabını azaltma çabaları, Henry'nin artık yokolmuş yaşamından yakalayabildiği tek şey olan müzik kutusu... Ve Henry'nin tüyleri ürperten mırıldanması: *Sadece biraz daha/ sadece biraz daha zaman/ zaman vücudunu terkediyor.*

Ve Cynthia ile Henry'nin müzik kutusu aracılığıyla kurmayı başardıkları son ve büyük iletişim.. Steve Hackett'ın gitarıyla vücudu saran o zaman dilimi... Bir oda, duvarda bir çalar saat var.. Henry ifadesiz yatıyor.. Tüm yaşamını etkileyen basit bir yaşam diliminin acısıyla Cynthia, Henrry'e bakıyor.. Sözsüz bir çocuk oyunu, çok hüzünlü... büyük olmadan büyüklerin beceremeyeceği birşeyi yapmak.. Ardından bir haykırış: *Neden bana dokunmuyorsun/Şimdi dokun bana/şimdi..*

Nursery Cryme'da bahsedeceğim ikinci parça, 2. yüzün son parçası olan 8 dakikalık bir diğer Genesis başyapıtı *The Fountain of Salmacis.* Yaylıların yerinde kullanıldığında ne kadar etkileyici olabildiğini bir kere daha gösteren bir girişle İda Dağı'na doğru yolculuğa başlıyoruz. Hermaafrodit hakkında bir parça. Hem erkek hem kadın üreme organlarını taşıyon bu çiçek, aynı zamanda eski Yunan mitolojisi'nde Tanrı Hermes ile Tanrıça Afrodit'in yasak aşklarından doğan erkek çocuğun ismi, Tanrılar arasındaki bu gizli sevginin ürünü olan Hermaafrodit, İda Dağı'nda, sadece orada yaşayan canlılarla yaşayarak büyür.. Karşılaştığı su nilüferi Salmacis'le birleşir. Mitolojiye göre, Hermaafrodit'le Salmacis'in "bir"leştiği suda yıkanan herkes Hermaafrodit olacaktır..

Tony Banks'in tuşlularda yakaladığı melodiyi, her adımda ileri götüren yaylı çalgılar, öyküyle birlikte gerideki yerlerini alırlar. Her adımda daha da derinleşen ana melodi, Heckett'ın gitarına ve Collins'ın davuluna bağlı olarak Gabriel'in sesinde kulaklara yerleşirken, Rutherford'un bas ataklarını izlemeye başlarız.. Burada geri vokallerde Phil Collins'in gücünü göstermeye başladığını görüyoruz. Salmacis'le "bir"leşme öncesini ve sonrasını yine Hackett betimliyor. Peter Gabriel'in sahneye tiyatro maskları ve ilginç giysilerle çıkmaya başlaması bu albümden sonraya rastlıyor.

Foxtrot

Genesis'in bu 4. albümüyle birlikte rock'un en iyileri arasına girdiği söylenir.. O kategoriye almak için Foxtrot'u beklemeleri gerekmiyordu ama Foxtrot'un, çarpıcı bir yaylı girişini takiben Rutherford ve Collins'in parçanın karakteristiği haline getirdiği bas-davul ataklarından oluşan bir melodiyle açtığı *Watcher of the Skies* ve ardından peşpeşe patlayan melodilerle art-rock'u madde madde tanımlayan bir Manifesto niteliği taşıdığı da doğru.

Get'em Out by Friday, bizde de bugünlerde salgın halini alan toplu konut için tüm eski binaların yıkılması sorununu işleyerek somut, dünyevi bir meseleye doğrudan giriyor. Metaforlara alıştırılmış dinleyici topluluğu için zor bir durum.. Styx Şirketi, bayan Barrow'un evini boşaltmasını istiyor, 'insanlık adına' ona başka bir ev bulacaklarına söz veriyorlar.. Bayar Barrow kirayı iki katına çıkarmayı teklif ediyor! ama vazgeçiremiyor.. Ve sonunda yeniliyor tabii.. Neyseki, Genesis dinleyicisini alışkanlıklarına yeniden döndürmeyi tercih ediyor sonunda. 2012 yılının Eylül ayının 18'indeki bir TV duyurusunu duyuyoruz birdenbire: *"Üzülerek duyurmak zorundayım ki, Genetik Denetim Bürosu insanlığın boyunda 4. kısıtlamaya gitmek zorunda kalmıştır..."* İnsanların boyları, aynı eve daha çok kişinin sığabilmesi için daha da kısaltılmaktadır. Yeni yerleşim alanları bulmak için Styx Şirketi benzeri bir kuruluşa görev verilir.. Ve yine örtük bir gönderme daha: *"Elinizdeki toprağınızla, bu dünyada daha mutlu olacaksınız/ o halde cennette de mutlu olmak için Kilise'ye yardım edin."*

..sana yolu...

İkinci yüz tek bir parçadan oluşuyor: *Supper's Ready.* Bir progressive-rock klasiği.. Yaklaşık 23 dakika süren bu parça 7 bölümden oluşuyor. Belki bir hayalin anlatımı, biraz gerçeküstü bir tavir.. belki de yaşadığımız, hergün yaşadığımız 'birşeyleri beklemenin' cevabı. Her

bölüm birbirinden bağımsız gibi görünse de, tümünü toparladığınızla elenizde bir kara Kitap kalıyor.. Oturma odasında dolaşan, televizyonu kapatıp sevgilisinin yanına gelen bir adam var başlangıçta.. Dışarda gecenin uzaktan araba sesleri geliyor.. Adam kadının yüzündeki değişimi görüyor, gözleri yakınlaştıkça vücudlarındaki uzaklık artıyor.. Dışarda 7 kişinin ayışığı altında sessizce yürüyüşleri duyulurken adam kadına soruyor: *"Merhaba bebek, gözetleyen gözlerin ne kadar mavi/aşkımızın gerçek olduğunu bilmiyor musun ?/Akşam yemeğin seni bekliyor/aşkımızın gerçek olduğunu bilmiyor musun?*

Aslında bu hayatta herşey birbiriyle ilişkilidir değil mi? Bizler birbirimizle, geçmişimizle bağlantı kurduğumuz ölçüde biz olabiliyoruz.. Bizim dışımızdaki gerçeklik diye birşey yok mu? Adamın kadına sevgilerini onaylatmak istemesiyle Ikhnaton ve Itsacon'un yiğit ordusunun savaş, intikam ve dehşet için düşmanlarına yırtıcı kaplan gibi saldırmalarının ilgisi var.. Barış için yapılan bu kavgaların da tarlasına su arayan çiftçiyle ilgisi var. Cennetin bir tasviri, bir küçük kopyası Willow Çiftliği'nde şaşkınlıkla gözerini açan herkesin yalan söylediğini farkeden müzik kutulu (Henry?) çocuğun da diğerleriyle ilgisi var.. Anne ve baba.. İyi ve kötü.. İngiliz Bayrağı taşıyan Churchill.. bayrak bir prensmiş.. prens bir tuğlaymış.. tuğla bir yumurtaymış.. yumurta bir kuşmuş... Evet, çok karmaşık herşey.. Sanki bir kıyamet gününe yaklaşır gibi konular dağılıyor, sözler anlamını yitiriyor, Ahd-i Akit'lerden Ortadoğu efsanelerinden geçiyor, deniz canavarlarının ağzından ateşler fışkırttığı ve gökyüzünü yıldızlara bezediği denizlere giriyor, Magog'un korkusuyla çocukları yeraltına saklıyoruz...

Ve kıyamet geliyor.. Şeytanın işaretiyle 666, artık yanlız değil. Şeytanın dünyaya indiğini anlıyoruz.. (6. parça) Pisagor, gözlüklerini (!) düzeltiyor (çünkü ayışığı yansıyor gözlüklerinden) ve kanla yeni bir çağın şiirini yazmaya başlıyor.. Tanrıların Tanrısı, Kralların Kralı güneşin yanıbaşında duran meleğin sesini duyuyor: "Hafif bir akşam yemeği" ve çocuklarını alıp yeni Kudüs'üne geri dönüyor..

..ben...

Adam kadına soruyor: *Gözetleyen gözlerin ne kadar mavi/aşkımızın gerçek olduğunu bilmiyor musun/Buradan çok uzaklardaydım/Senin sevgi dolu kollarından çok uzakta/Şimdi geri döndüm/sen iyi bir iş bulmuşsun.*

Bu blok beste, Genesis'in toplumsal yergiyipanteist bir ambalajla sunmaya başlamasının ilk habercisi olarak görülebilir. Bir yıl sonra çıkaracakları albümle kendi performanslarının en üst aşamasının bir basamak altına kadar yaklaşacaklardır.

Selling England by the Pound

Rock tarihinde, müzikal olarak üzerinde bu kadar uğraşılmış, en ince notasına kadar işlenmiş ve icra edilmiş çok az beste vardır. Müzikte dinleyiciyi 70 dakika boyunca sabitleştirebilen albüm da sayısı da azdır herhalde. Selling England, batan imparatorluk ve çürüyen yaşamlar üzerine acı bir eleştiri, iyi bir düşünme fırsatı olarak görülebilir. Önce Gabriel'in sesiyle albümün ana fikrini alan bizler, ayrıntılara girmeden önce Hackett'tan müzikal fikri aldıktan sonra şaşırma oturumlarına başlıyoruz. Hackett'ın açılışıyla müziğin aslında sadece gitarın tınılarının olmayıp, gerideki vokalin (koronun) belli belirsiz başlayıp gittikçe yükselen eşliği olduğunu anlıyorsunuz.. Ama bu duygu da kısa sürüyor, ritmin n değiştiğini, Genesis'in bir bütün olarak parçaya girdiğini anlıyorsunuz.. Ama hayır, parçaya daha girilmediği hissi uyanıyor kısa bir süre sonra... Başka bir ritm ve bir başka çalgının öne çıkması.. derken bunun sürekli tekrarlandığını geç de olsa farkediyorsunuz... Evet, aslında parça hiç başlamıyor.. Onlara 'art-rock' tanımını verdiren de bu sanıyorum: İlginin, tetikte durma halinin sürekli canlı tutulması için bir parçayı oluşturan tüm unsurları bir sanatçı duyarlılığı ve ciddiyetiyle tek tek işlemeleri ve sonra birleştirmeleri..

..gösteririm...

Bu hiç başlamayan albüm, bu sosyal tasvir, sadece hırsa ve gözü dönmüş bir bencilliğe 'ulaşmış' insanların içi boşalmış ahlaki değerlerine müzikal olarak indirilmiş ağır bir darbe Toplumdaki değişik kesimlerin görünüşü, değişik yöntemlerle aktarılmış. Örneğin ikinci parça *I Know What I Like*'ta bir çim biçme makinesinin gözünden orta sınıf değerleri sorgulanıyor. Beşinci parça *The Battle of Epping Forest*'te bir gazete haberinden yola çıkarak kenti paylaşamayan gangster çetelerinin hesaplaşması alaşçı bir dille veriliyor..

Genesis'in Selling'le ulaştıkları yerin sınırını zorlayabildikleri son çalışma, Lamb Lies Down on Broadway oldu. Bu üst sınıra da şimdiye kadar kimsenin ulaşbildiğini, ya da ulaşmayı hedeflediğini sanmıyorum.

Lamb Lies down on Broadway

Bu albüm Peter Gabriel'in Genesis'le birlikte yaptığı son albümdür. Bir çok kişiye göre, Gabriel, Lamb'dan sonra artık Genesis olarak daha mükemmel şeyler yapamayacaklarını anlamıştı. Bu albümden sonrası müzik endüstrisinin başarılı ve parlak bir yıldızı olmaktı. Bu yüzden ayrıldı. Bundan sonrası, Gabriel'e göre, sadece tekrar olurdu.. Floyd'un Wall'a kadar çıkışları gibi... (Parantez: 74 etiketli Lamb Lies.., 79 etiketli Wall'un temelini oluşturduğunu düşünüyorum. Lamb Lies..'daki duvarlar sanki Wall'da yeniden karşımıza çıkar) Sonu da olmayan aşağıdaki bölümün mantık zinciri de özellikle yok. Bir iki yerdeki nesne, araç ve isim değişikliği gibi her gün, yeniden doldurulabilir sanıyorum.. Tabi, isteyen *Gerçeğin* tersini okuduğunu da düşünebilir.

Parmaklarınızı gözlerimin önünde tutmaya devam edin. Yazarken, duvarlarla kaplı bir yerde camlardaki kelebeklere biraz bakmak istiyorum. Bellekteki insanlar olaylara öyle bir tutturulmuş ki hatırlamakta güçlük çekiyorum. Ancak birisini seçebiliyorum; parçalanmış, çürümüş ve başka bir hayat tarzı ile beslenen birini..

Bu, doğanın tamamiyle eritelebileceği bir madde. Rael olarak sınıflandırılmış. Rael benden nefret ediyor, ben Rael'den hoşlanıyorum. Evet doğru, devekuşlarının bile

duyguları vardır. Ama aramızdaki ilişki öyle birşey ki, ikimizde yaşadıkça birşeyler öğreniyoruz. Rael iyi vakit geçirmekten hoşlanıyor, bense iyi kafiyelerden.. Ama artık beni göremeyeceksiniz; çünkü benim varlığımdan nefret ediyor. Bu yüzden eğer onun öyküsü dayanılır gibi değilse, benim parmağım olabilir bunda.. Anladınız mı? (Yani, kafiye planlanmıştır.. kuklalar)

Titreşen ibre kırmızıya geçiyor. New York yatağında sürünüyor. Yorgun davetlilerden gece tiyatrosunun sıcaklığını terketmeleri isteniyor. Ödenmemiş ekstralar Uyuyan Broadway'i huzursuz ediyor. Sola YÜRÜ- sağa YÜRÜME: Broadway'de yönler çok parlak görünmüyor. Otomatik hayaletler taksicilerin sürekli değişen hızlarına ayak uydurmaya çalışıyor.

Bu kadar yeter. Kahramanımız tünelin merdivenlerini tırmanarak günışığına doğru çıkıyor. Deri ceketinin altında bir sprey tabanca tutuyor. Tünelin yanındaki duvarlara büyük harflerle R-A-E-L harflerinden oluşan mesajlar yazmış. Size hiçbir anlam ifade etmeyebilir ama Rael için bu, 'kendisi için bir isim yapmak' yönündeki sürecin bir parçası. Eğer terbiyeli bir Gültepe'li olamamışsanız, başlar sertlik ve sertlik başlatılır.

Islak sokak boyunca, potansiyel bir engel olup olmadığını kontrol etmek için, aniden yanlamasına bakarak hiddetini deniyor. Hiçbir tehdit göremeyince, uzun adımlarla yan yan yürüyor, diş macunu kızının gülümseyişini gösterebilmek için demir muhafazası kaldırılmış eczaneyi geçiyor, gece kadınlarını geçiyor, buralar peruk satan mağazanın kapısının önünde duran devriye polisi Haydar Bilen'i (48 yaşında, evli, iki çocuklu) geçiyor. Polis, bütün diğer devriye polislerinin baktığı gibi, Rael'i süzüyor. Rael, birşeyi saklıyormuş gibi saklanıyor sadece. Bu arada bir kuzu yerde duruyor. Bu kuzunun Rael'le hiçbir şekilde ilişkisi yok. Veya başka hiçbir kuzunun da.. - Sadece Broadway'de kuzu yerde uzanıyor.

Gökyüzü bulutlu. Rael arkasına bakarken, kara bir bulut bir balon gibi Taksim Meydanı'na iniyor. Yere yayılıyor ve uzun çabalarla düzleştirilmiş yüzeyin biçimini alıyor. Bulut katılaşmaya başlıyor, Mete Caddesi boyunca Doğuya ve Batıya doğru yayılıyor ve karanlık gökyüzüne ulaşıyor. Duvar oluşan gerilimi emerken, öbür tarafta biraz önce olanları üç boyutlu gösteren birekran haline geliyor. Ve duvarsessizce ileri doğru hareket ederek önüne çıkan herşeyi kendisine katmaya başlıyor. Hiçbir şeyden kuşkulanmayan İstanbullular, görünüşe bakılırsa olan biteni görmüyorlar.

Rael, AKM'ye doğru kaçmaya başlıyor. Geriye bakmak için her duruşunda duvarın daha ilerlediğini görüyor. Duvarla arasındaki mesafeyi korumayı başardığını düşündüğü bir sırada şiddetlensen rüzgar ve soğuk hızını yavaşlatıyor. Rüzgar hızını artırıyor, ıslak sokağı kurutuyor ve yerdeki tozları kaldırıp Rael'in yüzüne doğru savuruyor. Gittikçe daha çok toz savruluyor ve tozlar Rael'in derisine ve elbiselerine yerleşiyor. Deriye ve elbiselere yapışan tozlar Rael'i ağır ağır dehşet verici bir hareketsizliğe sürükleyen katı bir elbise haline geliyor. Oturan bir ördek.

Çarpışmanın sessizliği yarıyor ve bir ses kükremesi içinde, son saniye yankılar dünyasında uzuyor. Sanki İstiklal Caddesi'nin betonları ve killeri anılarına geri dönüyormuş gibi. Son büyük yürüyüş geçti. Gazeteci izleyiciler ve olay birbirlerine kenetlenmiş gibi sızlayarak topallıyor. Nilüfer şakımaya başlıyor: "Blues söylediğin için acı duymak zorunda değilsin. " Martin Luther King vaaz veriyor: "Herkes şarkı söylesin!" ve özgürlük çanının zillerini çalmaya başlıyor. Hücreler boşalıyor, cennete doğru yürünüyor.. Yasadışı imbiğinden içkisini damıtan kaçak içki satıcısı, 'Şeritler ve Yaldızlar'ın getirdiği gözyaşlarını akıtıyor. Tefeci silahlı para çekmecesini temizliyor ve şanslı dolarlarını avuçluyor. Ardından, her yer kararıyor.

.. mağaralarıı...

Rael misk kokan yarı ışıkta yeniden kendine geliyor. Bir tür kozayla sıcacık sarılmış. Solgun, titrek bir ateşin kaynağı olabileceğini tahmin ettiği damlayan bir su sesinden başka birşey duyamıyor. Bir çeşit mağarada olmalı ya da bir bir kuş yuvasında ya da bir rahmin zarından düşmek üzere olan bir yumurtanın kabuğunda., Nerede olursa olsun, kendisini huzurlu ve çok temiz hissediyor. Midesinde sıcak suyla güzelce ıslatılmış bir yalancı meme varmış gibi hoşnut.. O halde neden endişeleniyor? Bütün bunları ne demek olduğunu niye merak ediyor? Kendisini bilinmeyene bırakıyor ve uykuya dalıyor.

İçinde güçlü bir kusma isteğiyle soğuk terler içinde uyanıyor. Koza görünürlerde yok şimdi ve içinde bulunduğu mağarayı daha iyi görebiliyor. Çatıdan akan sıcak su daha çoğalmış. Ve stalacite'ler ve stalagmite'ler etrafında inanılmaz bir hızla çoğalıyorlar. Korku ve şok kendini gösterirken, kendini tutmasının, sakin olmasının güvenlik hissini artıracağına ikna etmeye çalışıyor kendisini. Ama stalacite'ler ve stalagmite'ların gelişmelerini durdurarak etrafında bir kafes oluşturduklarını ve oluşan kafesin parmaklıklarının üstüne doğru gelmeye başladığı görünce bütün çabasının boşuna olduğunu anlıyor. Bir an bir ışık çakıyor ve birbirlerine halat benzeri bir maddeyle bağlanmış sonsuz sayıda kafesler görüyor. Kaya gibi sert parmaklıklar Rael'in vücudunu sıkıştırırken kardeşi John'u dışarda kendisine bakarken görüyor. John'un yüzü hiçbir yardım etme belirtisi olmayan hareketsiz bir yüz. Ama ifadesiz yüzünde kandan oluşan bir gözyaşı beliriyor yanaklarından aşağı süzülüyor. Ve Rael'in artık bütün vücudunu saran acıyla başbaşa bırakıp oradan ayrılıyor. Ama John uzaklaştıkça kafes çözülmeye başlıyor ve Rael'i bir topaç gibi fırıl fırıl döndürmeye başlıyor.

Bütün bu devrim sona erdikten sonra; Rael başında ağrı yavaş yavaş geçmeye başlarken çok parlak bir zeminde oturmuş öyle duruyor. Burası boş ve modern bir salon ve resepsiyonda rüyalardan fırlamış bir satıcı kadın oturuyor. Sakin bir sesle konuşuyor: "*Burası Büyük Yaşamsız Ambalajlama Gösterisi. Burada gördükleriniz, ikinci galeride bulunan yeni ürünümüzün küçük bir miktarı dışında, hizmete sunulan tüm ürünlerimizdir. İşletmenin varolan siparişlerinin*

yaratığıyım ve...

"Vermediğiniz şeyi alamazsınız. Kendinizi vermeniz gerekir."

"Mülksüzler"

Ursula K. LE GUIN

Verir miyiz hiç kendimizi? Kendimiz bize çok lazım.

Kendimizi bile bilemeden savunmalarla doldurulduk. (ya da bize öyle söylendi.)

Hayat, müdafaalar, taarruzlar ve fetihlerden ibaretti. Hayat askeri bir vaziyetti. Ve biz doğmakla cephelere sürülmüştük. İçimizden ve dışımızdan gelen ateşler altındaydık (ya da bize öyle söylendi).

Teyakkuz halindeydik.

Analarımızın karnından ellerimiz havada çıktık. Esaret bir ömür boyuydu. Ne yapsak boştu.

Varlığımız bir yana. Gezegenimizin ne lüzumu vardı? Evrende sınır var mıydı? Umurumuzda mıydı?

Bizim evrenimiz gözümüzün gördüğü yer kadardı. El kadardı. Gözlerimizin altındaydık. Bizim evrenimiz gündelik hayatlarımız kadardı. İşte hepsi o kadardı.

Mebzül galaksili bir evrende, alelade bir gezegenin, hayatın kısaltmalar ve karartmalarla yaşandığı bir ülkesinde bir mahallesinde, bir evinde, karşımıza çıkan herkesin muhtemel bir düşman olma özelliği arzettiğine, hayatın acımasız olduğuna "önce adam olmak" gerektiğine dair bilgilerle emzirilerek büyütüldük. Her taşın altına bakmamız emredildi. Hep tetikdeydik. Kendimizi kimselere vermemeli, kendimizi korumalıydık. Kıskıvraktık. Sırtımıza bir sürü üniforma giydirildi, adam olma yolunda. Evlenip, çoğaldık. Çocuklarımızı sürdük cephelere, eksik madalyalarımız, eksik rütbelerimiz vardı, alamadığımız. Onlar alsın istedik. Açıklarımız vardı, kapatılacak. Onlar kapatsın istedik. Onların üzerinden bir tur daha attık "bizim zamanımızda"larla, yarım ölümlerde. Esaret altındaydık ve ömür boş bir zamandı.

Birinci Kısmımız

Dedikodularda, televizyon kumandanlıklarında mağaza vitrinlerinde, "Acele zengin olma" hayallerinde "biz bu yaz şekerim..." lerde değerlendirdik boş zamanı. Ömürlerimizi taksitli satışlarla taksit taksit tükettik. "Az gittik ve dere tepe düz gittik". Sonra yol bitti. Zaman bitti. Durduk mecburen. İşimiz, gücümüz ve gidecek bir yerimiz kalmadı. Ölüm geldi yakınımıza. Emredilen görevleri yerine getirmiş, emirlerin bir adımı dışına çıkmamıştık.

Doğarken teslim alınmış hayatların askerleri, gönüllü emir erleri olarak, artık ayrılabilirdik. Ve ölümlere salıverildik.

İkinci Kısmımız

"Hayat böyle olmayabilir. Değiştirmeliyiz"e gitti. İnsanlar sınıf sınıf sınıflara bölündü. Bu tamamdı. Bir tanesine öncülüğü verdiler. Peki bu da tamamdı. Hayatlarımız ancak onların diktatörlüğünde kurtulurdu. Diktatörlük hayat kurtaracaktı. Bunun neresi tamamdı?

Onların bizi kurtarması için, bizim onlara bizi nasıl kurtaracaklarını öğretmemiz gerekliydi, önce. Çünkü bizi kurtaracaklarından onların haberi yoktu. Çünkü onlar bilinçsizdiler. Bilinç bizdeydi. Onlara dışardan ikram edebilirdik. Onlarda başka türlü bilinç falan olamazdı. Onlarda bilinç olması için parti, herkeste olması içinse iktidar lazımdı. Peki, bizde, parti ve iktidar daha ortada yokken nasıl olmuştu bu bilinç?

Bizler kendiliğinden Spartaküslerdik. Ütopyanın sırrı kulağımıza üflenmişti. Üstümüze bir ışık düşmüştü. Aydınlanmıştık. Bizler daha çok insandık. Çok bilmiştik. Bilmek yetmezdi, yapmak gerekirdi, fakat. Biz yapamazdık onlara yaptırabilirdik. Onlar yaparken başlarında bulunmalıydık ama (mühendislik icabı).

Bütün binalar yapanlara değil yaptıranlara aitti. (Ve belki de bu nedenle yıkılırlardı bir gün)

Onlar oradaydı. Biz buradaydık. Biz burada onlardan habersiz ve onlar adına tartışmalarla, döğüşmelerle, ölümlerle toz duman ömürlerde, kendimizi vermeden, hayatlarınızı değiştirme/dönüştürme telaşlarındaydık. Kendi cephemizde, kendi kendimizeydik ve kendimiz bize çok lazımdı.

Hayatta kalmanız ve özgürleşmemiz için önümüze çıkanı ye(n)memiz zorunluydu. Özgür bir hayat istiyorduk ve bu amaçla Devrim sözcüğünü cümle içinde kullanma ayrıcalığına sahiptik.

Haklılığımız, meşruluğumuz buradan geliyordu. Onlar adına konuştuğumuzu iddia ettiğimiz sürece önümüze, karşımıza çıkan bütün kalpleri kırabilirdik.

Kim vermişti bize bu hakkı? Devrim sözcüğü vicdanlarımızın kuru temizleyicisiydi.

Meşruiyetimizi duygu ve davranışlarımızdan, duruşumuzdan değil cümle kuruşumuzdan alıyorduk. Düşüncelerimizden alıyorduk. Aydınlanmanın güneşi her ne hikmetse üstümüze doğmuştu çünkü.

Doğru bize verilmişti. Doğru kendimize verilmişti Kendimiz iktidarımızdı. Kendimiz bize çok lazımdı. İktidar bize çok lazımdı. Kendimizi veremezdik. İktidarsız kalamazdık. Hükmedene karşı çıkmak için hükmedebileceğimiz insanlar aramakla, hükmedene kadar bütün hükmedenlere karşı koymakla ömür geçirmek, bu arada içinde "onlar" geçen, "devrim" geçen, "sömürü" geçen bolca cümle kurmak. Bu da bir yaşama biçimiydi. Esaret altında geçen bir boş zamanı değerlendirme türü.

Birinci kısımda yaşamlarımızı "tüketmelerde" tüketerek geçirerek, ikinci kısımda bize "yanılıyorsun" diyen herkesi binbir sıfatla harcayarak, kendi sözümüze tapınarak, kendi gözlerimizin altında iktidar düşleri görerek, büyük iktidarı yıkmaktan bahsederken çevremizde bir sürü küçük iktidar kurarak ve her iki kısımda da dedikodu denen hayatımızın ölü boşluklarında, hayatımızın kompulsiyonlarında, hayatımızı ikileyerek, bütün anlarda duygularımızı bastırarak, daha güvenceli bulduğumuz zamanlara erteleyerek, içerden tek bir söz etmeden, kendimizi kendimize saklıyarak, ve hiç başkalarına gitmeden, insanlar arasılığa hiç karışmadan; bilinmeyenden, belirlenmemiş olandan hep ürkerek; nesnellik diye üç kuruşluk bir ampirisizme gönüllü kulluk ederek; bize ne verilmişse ona sımsıkı sarılarak, durduğumuz yere sımsıkı basarak; bir adım bile atmadan, insanlararasılıkta içimizdeki öykülere doğru atıldığını hissettiğimiz bütün ayaklara basarak, hiç "yanılmışım" demeden, kendimizi vermeden, konuştuğumuz yerdeki duruşumuzun konuşulanla birlikte değişmesine hiç izin vermeden ve böylesi bir konumda olsa olsa dinleyebilmeyi bir meziyetmiş gibi abartarak, altını görmediğimiz her taşı bir tehdit olarak algılayarak, insanlararasılığın cümlesi için de kendimizi hiç yalın halde kullanmadan zamanı geçirmek mebzul galaksili bir evrende, alelade bir gezegende, sıkıntılı bir nokta kadar küçük bir ülkede, bu kadarı da olmaz kadar küçük ve güdük gündelik hayatlarda boş bir zamanı geçirmek ölüme dek.

"Vermediğiniz şeyi alamazsınız. Kendinizi vermeniz gerekir. Devrimi satın alamazsınız. Devrimi yapamazsınız. Devrim olabilirsiniz ancak. Devrim ya ruhunuzdadır ya da hiçbir yerde değildir"
"Mülksüzler"

Fatih Altınöz

PSİKİYATRİ (ST) ÜZERİNE KENDİMLE KONUŞMALAR

Psikiyatri hakkında neyi ne kadar desek de, ne kadar yabancılaşsak, ne kadar sorgulasak, ne kadar söyle(n)sek ve alternatifler arasak, neyi ne kadar eylesek de; ve karıştırsak, karıştırdığımıza kızsak, ilerleyemeyen düşüncelerin sıkıntısında, kendimize, başkalarına, görünen ve görünmeyen baskıcılara, arada beliren ve hiç belirmeyen düşmanlara kızsak da, biz bu işin birinci elden uygulayıcılarıyız.

Şükürler olsun, belirsizlik var. Şükürler olsun, sıkıntıdayız. Şükürler olsun, düşüncelerin kısırlığına, şaşkın gel-gitine ve bunların insana kendini 'hiç' sandıran gücüne rağmen, içimizi kurcalayan bir şey var. Ya olmasaydı. Ya pekişen beceriler, pekişen dil; yasallaşan, pekişen ve ustaca kullanılan, hak edilen dil; gündelik yaşama ustalıkla sinen (kendini kurtarmış, şimdi de başkalarını kurtarmaya kalkışan) dil, sıkıntı vermeseydi... Şükürler olsun sıkıntıdayız, henüz akıl sağlığı ideolojisinin adamı olmadık, ortadayız...

İnsan psikiyatrist olmayı neden seçer? İnsanları, duyguları, davranışları, düşünceleri anlamak, adlandırmak, sonra da çöz(ümle)mek pek çok hoşa gidiyorsa, bunun hiç mi başka yolu yok? Ne korkunç, ne iddialı, hatta ne zavallı bir seçim. İşe bir yandan iman ederken, bir yandan da işleyişine bu kadar çok öfkeliyiz. Kime öfkelendiğimizi unuttuk, 'insanlara ot muamelesi yapılan kurumda, zambak muamelesi etmeyi becerme'nin erinci artık doyurmuyor; çok sıkıntıdayız.

"Onlar" a ve "onlar"ın kurumlarına karşı çıkarken kendimizi var ediyoruz ve hep eksik, hep yarım bir doyumun burukluğunu yaşıyoruz. Yarım müminler, inançsız zaferler, eksik birleşmeler, öfke... Sıkıntıdayız, kurtulunmaz bir sıkıntıdayız.

Anne! İçerden muhalefet gerçekten masal mıdır? Kendini kandırmak, sonra buna inanmak, davranmaksızın, yorulmaksızın, teslim olmak mıdır? Anne! İşin kıyısında durup, hem de onun içinde olup, ona rağmen, onunla birlikte olmak imkansız mıdır? Bu kadar sıkıntı, bu kadar zorluk haksızlık mıdır? İnsanlara yaptığım 'bilimsel' haksızlığın başkalarınınkinden daha az olmasından duyduğum yarım memnuniyet bana bağışladığım ömrü kurtarmaya yeter mi, kendini kandırmamak olanaksız mıdır?

Anne! Ortada kaldık, sıkıntıdayız. İçerden muhalefet masal mıdır? Biz artık bir şeye hem inanmalı hem inanmamalıyız. Çok şükür ortada kaldık, sıkıntıdayız. Anne, beni merak etme, kanmadık, korkmuyoruz, yalnız değiliz ve çok sıkıntıdayız.

Zeynep Gürerk Sözeri

ŞİZOFRENGİ

Dergisi

Sansür Kuruluna,

10 Aralık 1992, Ankara

Okuduğum tüm süreli, süresiz vs. yayınların hep bir oyun olduğunu, düşündüm hep, fakat artık bu çok komik. Çünkü herşey bir oyun artık hele ki çocukken şimdiki çocukların oyuncaklarına sahip değilmişseniz. Diyorum ki: şizofrengi dergisi de bu oyunlardan biri mi? "ne farkeder". Hiç olmazsa yıllar önce tasarladığım bir örgütlenmenin bir ürünü ve hep okumaya çalıştığım, kimi terimleri anlamasam da (iğrenç laftır uzmanlık) uzmanlığıma girmediğinden. Çok çok daha uzun yazmak gerek ama dilim dolanıyor ilaçlandım, her yanımdan sanki zehir fışkırıyor. Artık miğdem bulanmıyor, her zamanki gibi yüzüm kızarıyor. Lütfen bu kadarıyla da olsa bu yazdıklarımı yayınlayın bu beni çok mutlu eder lütfen gülmeyin lütfen ağlamayın bu çok eski hikaye demeyin "demode" demeyin. "tam sırası" olduğu gibi yayınlamanın, sansür ne denli iğrençse otosansür asıl iğrenç olan.

"HAFİF MES'EL"den

Paranoyakların Düşman Olması Üzerine...

-Meriç Akıncı'ya-

"Dün akşam Don Kişot'u düşündüm. Sonra ona Salvador Dali diye seslendim. Hangisi hangisiydi, unuttum.
. Dahiler saflara karıştı, saflar insanları gülümsetti, dahiler çerçevedeki yerlerini aldı. Paranoya saf insanların yüreğine korku saldı. Don Kişot bu korkusunu çok sevdi. Onunla oyunlar oynadı. Yaşamak istediği her şeyi korkusuyla besledi.

Oyunun adı: Paranoya, düşman: Yeldeğirmenleri,
Oynayanlar: Birbuçuk kişi.
İnsanlar yıllarca Don Kişot'un paranoyasına güldü kahkahalarla. Kendi paranoyalarından ödleri koptu. Yeldeğirmenleri bahane oldu, rüzgar bahane: Peki Don Kişot kimin paranoyasıydı? Cervantes de mi korkularını çok sevmişti?
Belki de insanlar Cervantes'den bu yana ikiye ayrıldılar: Korkularını sevenler ve korkularından ödleri kopanlar. Korkularını sevenlerin durumu malum, onlar Don Kişot oldular. Freud bir kez daha haklı çıktı böylece. Peki, korkudan ödleri kopanlara ne oldu dersiniz?
Onların büyüyen gözbebekleri karşısında hiç kimse birşey yapamazdı.
Dahiler yüzyıllardır korkularını boyadılar renklerle, mermerleri, taşları kırdılar kalp atışlarını duymamak için. Paranoyalarını dünyaya gösterdiler yüreklice. Don Kişot ise paranoyasını yitirmeye dayanamadı. yaşayamadı. Saflık ise ölümsüzdü, hiç değişmedi: Siyah ve beyaz gibi."

Bu bir mektup, anladınız. Bir arkadaşımı yazmış, kime 'gönderildiğini' bilmiyorum, gönderilip gönderilmediğini de bilmiyorum, ama ben okudum. Uzunboylu arkadaşım, kısaca şu: Aynı işyerinde yıllardır birlikte çalışıyoruz. "Yaratıcı" olduğu varsayılan insanların işe alındığı ve toplu yaratıcılığın bir 'emtia'nın satışını artırmaya, kolaylaştırmaya yönelik olarak kullanıldığı bir ticari müessese burası. Bilerek uzatıyorum, Hint filmine benzetiyorum, çünkü 'yaratıcı' olmadığınız zaman 'ne' olacağını-

zı bilen yok aramızda:
Arkadaşım, iş bilgisi ve deneyimi dışında edebiyat, psikoloji, resim ve dekorasyon gibi konularda da bugünün gündemini olduğu kadar, hatta bundan da çok, eskinin gündemini yakından izliyor, kaçırmıyor. Yakın zamana kadar en sevdiği aktörün Yves Montand olduğunu düşünüyordu, ben onun düşlerini yıkarak en sevdiği aktörün Marcello Mastroianni olduğunu itiraf ettim kendisine. Benim bu itirafım onu biraz karıştırdı ve iki erkeğin arasında kaldı.
Ben ara sıra yazdığım şiirleri, küçük denemeleri, mes'elleri okutuyorum ona, çok heyecanlanıyor, sahici eleştirilerde bulunuyor, uyarıyor, anlıyor, ama en çok psikolojik çözümlemeler yapıyor.
Yukarıda okuduğunuz mektup/deneme, benim kendisinden okuduğum ilk yazılı ürün. Umarım, buraya alınmama kızmaz! Yazıldığı günü de hatırlıyorum, onun işi daktilo ve bilgisayar kullanmayı gerektirmiyordu, boşta duran bir daktiloyu kapıp, odasına kapanıp yazmıştı da ben meraktan saatlerce çalışamamıştım. Sonra kapısını açtı, şimdi hatırlamıyorum, ısrar mıydı, kesin okuma talebim miydi, yazıyı daktilodan çıkardı, verdi. Okuduğum ilk yazısının "Paranoya" konusunda olması beni biraz şaşırttı... mı? Galiba, pek şaşırmadım. Belki de ne yazsa aynı şaşkınlığı yaşayacaktım. Çünkü yazmak istediğini biliyor, ama ne yazacağı konusunda hiçbir şey bilmiyordum.
Neden "Paranoya"yı Yazdı? Aynı işyerinde uzun yıllardır birlikte çalıştığımızı söylemiştim. Başlangıçta birbirimizin yapısındaki paranoyayı sezmiş olmamıza karşın, bunu dile dökemiyorduk. Sonra çeşitli olaylar ve işgal ettiğimiz 'konum'lar vesilesiyle, yani en azından bu yüzden, paranoyayı dillendirmek bir yana, dalgasını bile geçmeye başlamıştık. Ama bu arada kendi hakkımızı da yemeyelim, hem kişisel, hem karşılıklı, hem de ortak paranoyalarımızı beslemeyi ihmal etmiyorduk. İhmal ne kelime, sonunda 'paranoya'larımızdan sahiden korktuğumuz da oluyordu. Bence o, 'paranoya'yı ikimiz için yazdı. Bir son vermek arzusuyla değil, hayır, belki de "Paranoia Mon Amour" demek için. Çünkü bana karşı yazdığını hiç sanmıyorum, gerçi o günlerde aramızda... Ama, yok canım, daha neler, ama yine de, hem neden olmasın... Yoksa oradaki 'korkularından ödleri kopanlar'dan biri ben miyim, bana birşey mi söylemek istiyor? Anlamalıydım, zaten şimdiye kadar hissettirmemeye çalışıyordu, ama içinde bana karşı birikmiş birşeyler olduğu da sezmiştim. Hem yazıyı bana okuturken pek de gönülsüz davranmamıştı, bakmayın siz 'ısrar ettim' dediğime, hem öyle bir yazıyı benden başka kime gönderebilir ki? Siz bu devirde 'paranoyak' bulmak kolay mı sanıyorsunuz? Evet, evet bu mektubun kime yazıldığı şimdi anlaşılıyor, üstelik açık açık da yazmış her şeyi, bu mektubu ben almazsam kimse almaz, mektup ortada kalır, ortada kalan mektup yanlış adrese gider, başına kimbilir neler gelir? Artık mektup da gazete gibi, bir kişi alıyor, on kişi okuyor. Ya biri bu mektubu iskelede bulur da vapurda okumaya kalkarsa, bir düşünsenize, başında vapur sapığı bir çift göz... Düşünmesi bile korkunç! Neyse, bu mektubun, bana yazıldığına göre kimsenin eline geçmeden bana ulaştığına çok sevindiğimi herkese söyleyebilirim... Ama yine de içimde bir şüphe var ki beni bitiriyor! Ben onun yazdığı gibi kimsenin paranoyasına gülmedim ki! Üstelik Don Kişot'u eskiden olduğundan daha da çok seviyorum, çünkü hayalleri var, benim de kendi hayallerim olmasa bile, başkalarının hayalleri var ve ben hayali en çok başkasında severim! Zaten ben birini hayallerinden doğru severim, sonra onları yıktığımı, kırdığımı söylerler ama tuzla buz olan benim canım olur her zaman. Neyse, bunu başka bir bahiste etraflıca anlatırım, şimdi yeri değil! Üstelik mektubun bitişi de çok ilginç, sizin de dikkatinizi çekmedi mi? 'Siyah ve beyaz gibi' diyor. Yani, beni karşısına koyuyor, burada bile bu mektubun bana karşı yazıldığına ilişkin öyle anlam yüklü bir vurgulama var ki! Bunu anlamak için 'paranoyak' olmak gerekmez!
KISSADAN HİSSE: Bu mes'elden de anlaşılacağı üzre, insan her mektubu almamalı, kendisine gönderilen mektupları bile bazen almaması yerinde olur. Üstelik bu mektup size karşı yazılmışsa ve paranoyalarınızı beslemekten, gizli düşmanlıkları açığa çıkarmaktan başka bir işe yaramayacaksa, o mektubu niye almalı? Almamalı ama, öte yandan da tesadüfi bir mektubu bile kendine alınan kişiye ne demeli? Şunu demeli: Çoğu kere bizim düşmanımız olmayanları ya da düşmanımız olduklarını henüz bilmeyenleri, kendimize düşman etmekte üstümüze yok! En azından, sadece bu yüzden bile şöyle söyleyebiliriz: Paranoyaklar birbirlerinin gizli düşmanıdır. O yüzden karşılıklı olarak paranoyak olunduğu anlaşılsa bile, bu asla paylaşılan birşey olmamalıdır. Yoksa "düşman ve kardeşçe" yaşayan paranoyaklar, birbirlerine boş yere "düşman hem de şiddetle" kesilebilirler.
Duyumsama: Aslında bu mektubun içeriği, "Yaratıcılık ve Korku" üstüneydi. Ama yazan paranoyak okuyan da paranoyak olunca, korku dağları sardı. Üstelik arkadaşım da ne güzel yazmıştı: "Saflık ise ölümsüzdü", bence de!

Haydar Ergülen

(Bu yazıyı okuduktan sonra, sizin anti-psikiyatrınız size Black Sabbath'ın 'Paranoid' albümünü ve üstüne Seyhan Erözçelik'in 'Paranoia Mon Amour' adlı şiirini önermezse, kuşkulanın ondan!)

Hala Gitmediler.

Oradalar. Git demekle kim gitmiş ki, onlar gitsinler. On yıldan fazla zamandır yaşanan bunca alt-üst oluşa, herkesin içinde bu depremin kara bir öyküsünü taşımasına karşın, lezbiyenleri, travesti ve cüceleri, çıplakları, kedileri, sisli havaları, barlarda bunalanları, yönetmen doğuran adamları, reklamcıları, danslarla resmi tarihi anlattılar film adı altında, resimli hayat bilgisi tarzında.

Çağrımızdan vazgeçtik. Onlar gitmeyecekler. Kabul ettik. Biz de onların çektiği hiçbir filme gitmeyeceğiz. Karar verdik. Filmlerine hala tek tük gidenler olacak. Biliyoruz. Şimdi, gösterime girmeden önce medya pazarında epey tur attırmaları, bir iki kilo portakal mandalina aldırmaları ön şartıyla birkaç film önerisi yapacağız.

Birinci Film: Bir Erkek ve Bir Köpek: Marazi bir aşk hikayesi. Erkek çok iyi oynasın ve "ben senaryosunu beğendiğim her filmde oynarım" desin (Üst üste üç ya da dört kez ama değişik dergilerde ve TV kanallarında). Filmde çok cüretkar sahneler bulunsun ve mümkün olduğu kadar çok tabu yıkılsın. Böylelikle memlekette sağlam tabu kalmasın.

İkinci Film: Kadın Kombinezonu Tutsakları : Bir fetişistin hicranlı hikayesi ve supra erotik fantazileri. Oraya buraya göndermeli olsun ki yönetmenin engin bilgisini herkes teslim etsin. Örneğin, kahramanımız bir elinde kombinezon öteki elinde Lacan'ın "Ecrits"ini tutsun. Ve kameraya dönüp anlamlı anlamlı baksın. Öyle baksın ki anlamından sahne kararsın.

Üçüncü Film: Mutasarrıf Hilmi Bey'in Kızı Mücerret Hanım'ın Müşahhas Hayalindeki Gizli Noktalar. Film, adından da anlaşılabilirse anlaşılabileceği gibi basbayağı bir ders olsun. Hayat dersine çok ihtiyacımız var. Aman biraz da post-modern olsun. Mesajı da olsun ama nolur biraz örtük olsun aman aman. Çıkınca çok kafa patlatılsın ama işin içinden çıkılamasın aman aman.

Dördüncü Film: e hacet kalmasın. Çünkü filmlerini izleyecek kimse kalmasın. Etraftan el ayak çekilsin. Bi ıssızlık bi ıssızlık olsun.

Sonra birgün birisi gelsin ve bize bir öykü anlatsın. Öylesine, sıradan bir öykü. İçinde, yaşayan insanlar olsun. Soluk alsınlar, "artizlik" yapmasınlar. Biz de sığınaklarımızdan çıkalım ve sinemalara gitmeye başlayalım yeniden.

O güne dek...

Şizofrengi